

25

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שני

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי

שֵׁלֶחַן עֵרֶוֹךְ

אוצר החכמה

אורח חיים

חלק שני

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול הגאון האלהי

החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור

נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

אוצר החכמה

מרנא ורבנא

מוה' שניאור זלמן נבג"מ

מהדורת "ונלכתך בדרך"

סימנים רמז - רנב

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה

שנת הקהל

הַלְכוֹת שַׁבָּת רַב

3

רַב הַכֵּנֶת הַסְּעֵדוֹת לַשַּׁבָּת וּבִזְהָרָה סְעִיפִים:

א לעולם ישנים אדם לטרוח ולהכין צרכי שבת בערב שבת בפקר, ורמו לדבר שנאמר "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו", משמע לאלתר שיביאו יכינו, וההבאה היתה בפקר, שנאמר "וילקטו אתו בפקר בפקר".

ואף על פי שהכין בהשקמה — מצוה שיוסיף גם בבין השמשות, ורמו לדבר שנאמר "והיה משנה" (בלומר, שיכינו שנית):

ב ויש לאדם למעט קצת בלמודו בערב שבת, וכל שכן בשאר עסקיו, כדי שיהא פנוי להכין צרכי שבת, אלא אם פן הכין כבר ביום ה', או שיש לו מי שיכין לו:

ג ונוהגין בקצת מקומות שלא לקבוע ישיבה בערב שבת, לפי שלמוד הישיבה הוא דבר שאין לו קצבה, שרגילין לפלפל, ושמא ימשכו הרבה בפלפולם, ולא יהא להם פנאי אחר כך להכין צרכי שבת.

אבל מי שלומד דבר שיש לו קצבה, אם (א) רגיל ללמוד בכל יום

קונטרס אחרון

(א) רגיל בו' כן הוא משמעות לשון סדר היום שבמג"א. ומ"ש אח"כ או

א	מימרא דרב חסדא שבת קיז, ב. מור וש"ע ס"א.	ח	שלטי הגבורים שבת מד, א בשם הירושלמי.
ב	רש"י שם ד"ה ישכים אדם.	ה	הובא בדרכי משה סי' רנא סק"א. רמ"א סי' רנא ס"ב.
ג	שמות מז, ה.	ט	מ"א שם סוף סק"ו בשם סדר היום.
ד	רש"י שבת שם ד"ה והכינו. מור ולבוש ס"א.	י	שיירי כנסת הגדולה הגה"ט אות א. עולת שבת
ה	שמות מז, כא.	יא	סי' רנא. וראה לקמן ס"ד וקו"א ס"ק ב. סי' רנא ס"ג (במוסגר).
ו	שם מז, ה.	יב	כנסת הגדולה הגה"פ. מ"א טוסי"י רנא סק"ו.
ז	שבלי הלקט סי' נה, הובא בב"י ומ"א סק"א, ממדרש תנחומא.		

ציונים לקונטרס אחרון

א סי' רנא ס"ק ו (שגם כשלומד ברבים מותר דוקא בדבר שיש לו קצבה).

הַלְבוֹת שַׁבַּת רַג

נא

4

— אין לו לְבַטְלוֹ בְּעֶרְב שַׁבַּת. ל"א

וְאִם דָּבָר שְׂאִינוֹ רְגִיל לְלַמְדוֹ בְּכָל יוֹם, מִכָּל מְקוֹם אִם לֹא לֹא עִם רַבִּים — אֵל יִבְטְלֵנוּ יי.

וְאִפְלוּ בְּשִׁלּוּמֵי בִיחֻד, אִם הוּא דָּבָר שְׂדֵרָף לְלַמְדוֹ בְּעֶרְב שַׁבַּת, כְּגוֹן פְּרוֹשׁ רַש"י מִפְּרֻשַׁת הַשָּׁבוּעַ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסִמָּן רפ"ה" — יִכּוֹל לְלַמֵּד כְּדִרְכּוֹ יי.

וְאִם אַחַר כֵּן לֹא יִמָּצֵא לְקִנּוּת — אִזִּי לֹא יִקָּבַע לְמוֹדוֹ בִּבְקָר, שֶׁהוּא זְמַן שְׂמוּצָא לְקִנּוּת. ל"א

וְאִם לֹא יִמָּצֵא לְקִנּוּת אַחַר הַתְּפִלָּה — אִזִּי יִקָּנֶה בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל, וּבְלִבָּד שִׁיקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע מִקֶּדֶם, שְׂמָא יַעֲבֹר זְמַנָּה עַד שִׁיקָנֶה, אֲבָל הַתְּפִלָּה נִמְשָׁךְ זְמַנָּה יוֹתֵר. וְאִם שִׁישׁ לְחוּשׁ שְׂמָא יַעֲבֹר גַּם זְמַן תְּפִלָּה, מִכָּל מְקוֹם מִצְוָה זֶה שֶׁל הַכְּנֶת סְעֻדוֹת שַׁבַּת הִיא עוֹבְרַת בְּוֵדָאִי, שְׂאִחַר כֵּן לֹא יִמָּצֵא לְקִנּוּת. וּמִכָּל מְקוֹם, אִם הַצְּבוּר מִתְּפַלְּלִין — אֵל יִפְרוֹשׁ מֵהֶם יי: ל

קונטרס אחרון

שלומד כו' היינו אפילו אם אינו רגיל בזה בכל יום. דאין לומר דהיינו אפילו דבר שאין קצבה, דא"כ למה מנע לימוד הישיבה הרי לומד עם רבים. ודוחק לומר דלומד עם רבים היינו מלמד לרבים ולימוד הישיבה היינו הישיבה שלומד בחבורתא והם אינם צריכים להכין, דא"כ למה אין קובעין ישיבה בקושטאנדינ"א. ודוחק לומר דכנסת הגדולה וסדר היום פליגי אהדדי:

יג סעיף ב.	יב סדר היום הנהגת והכנת יום הששי לכבוד
יד כנסת הגדולה ומ"א שם.	השבת, הובא בכנסת הגדולה ובמ"א שם.
טו סדר היום ומ"א שם.	וראה קו"א ס"ק א.

ציונים לקונטרס אחרון

ב ולמה לא יהי מלמד בישיבה לרבים.

5

77 ד אפילו (ב) מי שיש לו פמה עבדים – יש לו להשתדל להכין בעצמו צרכי שבת^{טז}, שכן הוא בכל המצוות: "מצוה בו יותר מבשלוcho"^{טז}.

קונטרס אחרון

78 (ב) אפילו מי בו. עיין בריש פ"ב דקידושין דלגבי קידושי אשה מצוה בו יותר מבשלוcho מהא דרבא ורב ספרא^י, ומשמע דליכא חיובא במילתא אלא יתרון מצוה בעלמא דומיא דקידושי אשה^ה, ועיין סי' רמ"טו דמצוה בעלמא משכחת לה אף בדבר שמותר גמור מן הדין^ל.

והרמב"ם בפי' ל"ח שכתב חייב בו, וכן משמע מלשון הטור ושו"ע (דלא כמג"א^ט), ולא הזכירו הא דרבא ורב ספרא כלל, אלא למדו חיוב זה משאר אמוראי שזלזלו את עצמם כל כך בקביעות בכל שבת ושבת מכלל דחיובא איכא במילתא כמ"ש לקמן בסמוך, ולכן הוזקק לטעם אחר שזהו כבוד השבת ולא משום יתרון מצוה בעלמא, מדלא הזכירו בגמרא היאך היו נוהגים כן בשאר מצוות אלא בשבת בלבד שנצטוינו לכבדה במאד, והיו מחבבין אותה כל כך עד שקורין אותה כלה ומלכתא^א שלא מצינו כן בשאר מצוות, וכבוד שבת הוא מצוה בפני עצמה למר מן התורה ולמר מדברי קבלה^א. אבל בשאר מצוות לא נצטוינו אלא שלא יהיו בזויות עלינו^ב, וגם זה אינו נחשב למצוה בפני עצמה. ועוד דכל מי שתורתו אומנתו וגריס בה יממא ולילי כהני אמוראי אי אפשר לו לקיים כלל יתרון מצוה זו דמצוה בו

טז טור ושו"ע ס"א. יז קידושין מא, א. מ"א סק"ב. וראה גם לקמן סי' תלב ס"ח. סי' תנג סל"ג. סי' תס ס"ג. וראה שדי חמד מערכת המ"ם כלל נד. קובץ כינוס תורה חו' יב ע' מט.

ציונים לקונטרס אחרון

- ג מא, א. וראה רשימות שיעורים קידושין סי' לז אות ג.
- ד רב ספרא מחרין רישא רבא מלח שיבוטא.
- ה דאמרינן התם: איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה כו' (משא"כ לדעה הא').
- ו בטור ושו"ע ס"ב. לעיל שם ס"ט וס"י (במוסגר). וראה גם לקמן סי' שא קו"א ס"ק ב.
- ז ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קית. ח הלכה ו.
- ט ס"ק ב.
- י ב"ק לב, ב. וכדלקמן סי' רסב ס"ד.
- יא כדלעיל סי' רמב ס"א.
- יב שבת כב, א. חולין פז, א. וכדלקמן סי' תרלט ס"ב. וראה יגדיל תורה (ירוש"ו) ח"ג ע' 38.

הַלְבוֹת שַׁבָּת רַנ

נג

6

7 ← וְאִפְלוּ מִי שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר וְאִין דְּרָפוּ לִקְחַ דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמַלְאכּוֹת שַׁבָּתִית – חַיֵּב לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבַר מְצַרְכֵי הַשַּׁבָּת בְּעֲצֻמוֹ¹¹, שְׂוֵהוּ כְבוֹדוֹ שֶׁל שַׁבָּת.

קונטרס אחרון

יותר מבשלווחו, שהרי אסור לו להתבטל מתורתו לעשות מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כמ"ש בי"ד סי' ר"מ¹¹, ואפ"ה כולהו הני אמוראי ביטלו → תורתן בכל שבת ושבת, מכלל דחובת הגוף היא להתעסק דוקא בעצמו משום שזהו כבודו של שבת כמ"ש הרמב"ם¹². וכיון שהטעם הוא משום כבוד שבת די בדבר אחד לבד כמ"ש הטור ושו"ע¹⁰ שבזה ניכר כבודו.

ורבא ורב ספרא בכל שבת ושבת בודאי היו נזהרין לעשות דבר אחד כיון שהוא חיוב גמור, אלא שכשנודמן רישא לרבא ושיבוטא לרב ספרא כדפרש"י¹³, מתוך שמין זה היה חביב עליהם והיה להם ענג ממנו כיון שבו הם מקיימין מצות ענג שבת לכן בו היו מתעסקין בעצמן, ולא היה די להם בתיקון דבר אחר שהיו מתעסקין בו בשאר שבתות, אף על פי שבעסק ההוא היו ג"כ יכולין לצאת ידי חובתן, מכל מקום בחרו העסק במין שמקיימין בו מצות ענג, לפי שרצו לקיים עוד יתרון מצוה דהיינו מצוה בו יותר מבשלווחו, ואותו יתרון מצוה בודאי שראוי לעשותו כיתרון גוף המצוה דהיינו תיקון המין שמתענג בו יותר¹⁴. ושפיר דייק תלמודא מינייהו דמצוה בו כו', דאי משום חיובא להתעסק בעצמן כמ"ש הרמב"ם עבדו הכי, וכשלא נודמן להם רישא ושיבוטא נתעסקו בדבר אחר, א"כ גם כשנודמנו להם למה בחרו דוקא בהם ולא באותו דבר שהיו רגילין להתעסק בשאר שבתות. ומכאן יצא להטור ושו"ע בדבר אחד סגי, דאל"כ לא דייק מידי ודו"ק: L

יח רמב"ם פ"ל ה"ו. טור ושו"ע שם.

ציונים לקונטרס אחרון

יג סעיף יב (לענין מצות כיבוד אב). וראה לקמן סי' תמד סי"ח מצויין ליו"ד סי' רמו	טו סעיף א: להכין עצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו.
סי"ח (לענין ת"ת). וראה גם לעיל סי' לח	טז שבת קיט, א ד"ה מחרין רישא (בגמ' שם: רב ספרא מחרין רישא רבא מלח שיבוטא).
סי"ט וש"ג.	יז ראה מ"מ וציונים. פסקי אדה"ז ע' 195.
יד שם.	

7

וַגְדוּלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ עוֹשִׂים בְּעֶצְמָם מְלָאכֹת שְׁאוּנָן לְפִי כְבוֹדָם,
 כְּדֵי לְהַרְבוֹת בְּכַבּוֹד הַשֵּׁשֶׁת^א. יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה מִחֲתָךְ הַיָּרֵק דֶּק דֶּק
 בְּעֶצְמוֹ^ב. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיוּ מְבַקְעִים עֵצִים בְּעֶצְמָם^ג. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה
 מְצִיַּת הָאוֹר תַּחַת הָעֵצִים בְּעֶצְמוֹ^ד. וְיֵשׁ מֵהֶם שֶׁהָיָה מְתַקֵּן הַפִּיֹת,
 וּמְפַנֶּה כְּלֵי הַחַל וּמְכַנִּים כְּלֵי הַצְּרִיכִים לַשֵּׁשֶׁת^ה, וּבְעֶסֶק זֶה הָיָה
 יוֹצֵא וּנְכַנֵּם תָּמִיד בְּבֵיתוֹ בְּעֶרְבַת שַׁבָּת, לְהוֹצִיא כְּלֵי הַחַל וּלְהַכְנִים
 מִשְׁאוֹת כְּלֵי תְשׁוּמִישׁ וּבְגָדֵי חֶפֶשׁ וּמִינֵי מְגָדִים, לְהַרְאוֹת כְּבוֹד הַשֵּׁשֶׁת,
 שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו וְחָרָד לְכַבּוֹדוֹ כְּאִדָּם שֶׁמִּקְבֵּל אֶת רִפּוּ בְּבֵיתוֹ,
 שֶׁהוּא מְרֹאָה לוֹ שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו וְחָרָד לְכַבּוֹדוֹ לְטָרוּחַ וּלְהַרְפוֹת
 בְּשִׁבְלֹו^ו.

וּמֵהֶם יִלְמּוּד כָּל אָדָם לְטָרוּחַ בְּעֶצְמוֹ. וְאֵל יֹאמֶר "אֵיךְ אֶפְנּוֹם
 כְּבוֹדֵי", כִּי זֶהוּ כְבוֹדוֹ שֶׁמְכַבֵּד הַשֵּׁשֶׁת^ז:

ה' יֵשׁ לְזַהֵר לְהַשְׁחִיז הַסְּפִינָן בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת^ח, כִּי זֶהוּ מְכַבּוֹד הַשֵּׁשֶׁת,
 שֶׁמְכִינֵן עֶצְמוֹ לְאֲכִילָה, וְרָמַז לְדַבָּר "וְהַכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ",
 וּבִתְבַת "אֵת" נִרְמַז הַסְּפִינָן^ט, מִלְשׁוֹן "לְאֵתִים וּלְמִזְמוֹרוֹת"^י. וְאוֹמְרֵם
 "וַיִּדְעַתָּ כִּי שָׁלוֹם אֶהְיֶךָ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים זֶה הַשְּׁחִיזָה סְפִינָן, כִּי אִם
 קָהָה הַבְּרִזָּל וְלֹא יוּכַל לְחַתּוֹךְ — אֵין זֶה שָׁלוֹם בֵּית:

כז ב"י שם בשם ס' חיי עולם. ספר היראה אות
 שמו. לבוש סוס"א. מ"ז סק"ב.
 כח ישעי' ב, ד.
 כט איוב ה, כד.
 ל ס' היראה וכל בו שם בשם הספרי. הובא בב"י
 סוף הסימן. מהרש"ל בהגהותיו למור סי' רס.
 כ"ח שם ס"א.

יט גמרא שבת קיט, א.
 כ רב חסדא שם. טור ושור"ע שם.
 כא רבה רב יוסף שם. טור ושור"ע שם.
 כב ר' זירא שם. טור ושור"ע שם.
 כג רב נחמן בר יצחק שם. טור ושור"ע שם.
 כד רש"י שם ד"ה מכתף.
 כה טור ושור"ע שם.
 כו כל בו סי' לא. רמ"א ס"א.

הַלְכוּת שַׁבַּת רַנָּא

נה

ז טוֹב לֹאמַר עַל כָּל דְּבַר שְׁקוּנָה "זֶהוּ לְכַבּוֹד שַׁבַּת"^א. וְכֵן כָּכָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה טוֹב לְחֹשֵׁב שֶׁעוֹשֶׂה לְכַבּוֹד שַׁבַּת:

ז טוֹב יוֹתֵר לְקַנּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבַּת מִלְקַנּוֹת בְּיוֹם ה' ^ב. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִשְׁקִין וּמִיָּנִי מְגִדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם מִדְּבָרִים שְׂאִינָם צְרִיכִים הִכְנָה לְהַכִּינָם שִׁיְהִיו רְאוּיִים לְהִנָּאָתָם ^ג. אֲבָל מֵאֲכָלִים הַצְּרִיכִים עֲדִין הִכְנָה – טוֹב יוֹתֵר לְקַנּוֹת בְּיוֹם ה' ^ד, כִּי שִׁיְהִי לּוֹ פְּנְאֵי הִרְפָּה לְטְרוּחַ בְּהַכְנָתָם ^ה, וְלְהִתְעַסֵּק בְּשֶׁאֵר צְרִיכֵי שַׁבַּת:

ח יֵשׁ לְטַעוֹם הַתְּבַשִּׁילִים בְּעֶרֶב שַׁבַּת ^ו. וְטוֹב לְטַעוֹם מִכָּל תְּבַשִּׁיל וְתְבַשִּׁילִים:

רנא שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה וכו' ה' סעיפים:

א אֲסֵרוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבַּת וְעֶרֶב יוֹם טוֹב מִן הַמְּנַחָה וְלַמַּעֲלָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה אֵינּוֹ הוֹאֵה סַמָּן בְּרָכָה לְעוֹלָם ^א מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה, שְׂמָה שְׂמֵרוּיָהּ בָּהּ מִפְּסִיד כִּנְגֵד זֶה מִמָּקוֹם אַחֲרֵי. אֲבָל אֵין עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ עָלֶיהָ, לֹא נִדּוּי וְלֹא מַרְדּוּת ^ב כִּדְרָךְ

חיים שער יח פ"ג.

לא מ"א סק"א בשם כתבי האר"י ז"ל.
לב מ"א שם בשם כתבי האר"י ז"ל (פרי עין חיים שער יח פ"א"ב. שער הכוונות ענין ליל ו').
לג תוספת שבת סק"א.
לד ראה לעיל סי' רמב סי"א.
לה תוספת שבת שם. מ"א סי' תקנה סק"ד.
לו מחזור ויטרי (סי' קצא) בשם הירושלמי. שכלי הלקט סי' פב. כמות משה סי' תח. אליה זוטא סק"ב. וראה לקו"ש ח"ב ע' 475.
לז מ"א סוסק"א בשם כתבי האר"י ז"ל (פרי עין

סימן רנא

- א ברייתא פסחים נ ע"ב. טור וש"ע ס"א.
- ב מ"א סק"ג. וראה אליה רבה רסק"ב.
- ג ט"ז סי' תסח סק"א. תוספת שבת כאן סק"ב. וראה גם לקמן סי' תסח ס"ג.
- ד גמרא שם. מ"א סק"ב.
- ה רמב"ם פ"ח מהל' יו"ט הי"ח. וסמ"ג ל"ת ע"ה בסופו.

ס פ ר

ערוך השלחן

על אורח היים הלכות שבת עירובין ראש חודש

בן יבואר כל הדינים והלכות הכתובים בש"ע או"ח מסימן רמ"ב עד סימן תכ"ט עם כל הדינים המפורטים בספרי האחרונים וכל דין ודין בארתי במקומו במעמו בעזה"י עפ"י הצעות וראיות מגדולי הפוסקים, והכל בלשון צח וקל ובסדר נכון כאשר תחזינה מישרים הלוגד בפנים הספר.

מ מ נ י

יחיאל מיכל בהרב ר' אהרן הלוי עפשטיין החונה בק' נאווהרדק בעה"מ ספרי ערוך השלחן על או"ח ויו"ד וח"מ ואה"ע וס' איר לישרים על ספר הישר לר"ת ז"ל.

אוצר החכמה

ורשה
תרס"ח

10

הביא דברי רשב"ם בע"פ דקיי"ל כר"י יומי שא"צ להפסיק ופורם מפה ומקדש וכתב הא"ז דמדבריו נשמע שא"צ ליכנס לשבת כשהוא תאוה ולפ"ז מותר לאכול הנרימו"ל קודם שיאכל הלחם וכן נמצא כתוב דע"ש לאחר שקודש על הי"ן היו מביאים נרימו"לי לפני רבינו קלונימוס ולפני הוקנים והיו מברכין עליהן במ"מ ואח"כ ברכה אחת מעין שלש כדי להרבות ולהשלים מאה ברכות ואח"כ היו אוכלים לחם וצרכי המעודה עכ"ל הא"ז וזכ"י הוצ"ל בד"מ והמנ"ל סק"ו היה סבור להד"מ השיג על הא"ז והקשה עליו ע"ט מפני שנימוו עדיין לא נדפס הא"ז :

וְגוֹ וְהָנָה זֶה וְדָרְאֵי דַאֲפִיִּלּוּ לְהַרְשָׁבִים מִיַּם מְצוּה וְדָרְאֵי אִיכָא לְאַכּוּל סְעוּדַת שַׁבַּת לְתִיאָבוֹן וְיוֹתֵר טוֹב שְׂאֲחֵר קִידוּשׁ יֵאכְלוּ פֶת וְתַבְשִׁילֵי שַׁבַּת וְאַצְלִינוּ בְּלִילֵהּ הַכֹּל עוֹשִׂין כֵּן וּבְבוֹקֵר הַרְבֵּה נוֹהֲגִין לְאַכּוּל מִיְנֵי מַתִּיקָה וְאַח"כּ אֹכְלִין הַסְעוּדָה וְלִעֲנִיין בְּרַכָּה אַחְרוֹנָה אִם נוֹמְלִין לִירִים תִּיכָף א"צ בְּרַכָּה אַחְרוֹנָה אֶךְ אִם נִמְשָׁךְ אִיזָה זְמַן צָרִיךְ בְּרַכָּה אַחְרוֹנָה וְעוֹבְדֵי דְרַבִּינוּ קְלוֹנִימוֹס וְדָרְאֵי כֵּן הִיָּה שְׂלֵא אִכְלוּ תִיכָף וְדָבַר זֶה בְּאַרְנוּ מִלְחָא בְּמַעְמָא לְעֵיל ס' קַע"ו סַע' ה' ע"ש :

יך ודע שזה שכתב דרבינו קלונימוס היתה כוונתו למלא מאה ברכות ה"פ שעשה כן בשביל זה אבל זהו פשיטא שהיו מאכלים שאין דרכן לאכלן בתוך המעודה אלא לפני המעודה כמו מיני מתיקה שאוכלין אצלנו וכן הוא הנרימו"לי שאכלו אבל אם היו דברים שדרכן לאכלן בתוך המעודה ואכלן לפני המעודה כדי להרבות בברכות אין זה נכון דאסור להרבות בברכות חנם כמ"ש לעיל ס' רמ"ו והנר"ו פט"ו י"א אך מ"ט שסור להקדומה לזכרת המוציא כמ"ט בס' רי"א ע"ט המנ"ל סק"ו כתב כן לפי המנהג שנומלן קודם קידוש ע"ט ואולי גם כוונתו כן ע"ט ודו"ק :

להתענות בע"ש צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הציבור תפלתם לפי מנהגם שהיו מתפללין ערבית שבת בעור היום גרול כמ"ש בס' רמ"ב ע"ש ונכון לעשות ולפרש כן ועמ"ז סק"ב ולכרוי ז"ע ודו"ק וי"א דאם אפילו לא פירש להריא כן אלא קיבל סתם רשאי לאכול אחרי שהשלימו הציבור תפלתם דזה מיקרי השלמה כשמתענה עד אחר קבלת שבת אבל בחול לא מיקרי השלמה עד צאת הכוכבים ולכן בתענית יחיד לא ישלים אלא עד אחר התפלה ומ"מ טוב לפרש כן בשעת קבלת התענית כיון דריעה ראשונה אינו סובר כן אבל בתענית ציבור לא שייך זה ומתענה עד צה"כ והכי נהוג וכן בתענית חלום צריך להתענות עד צה"כ דזהו כתענית חובה :

י"א וּבְכָל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁנִּהְיָ א"ע לְהַתַּעֲנוֹת כְּמוֹ בְּעַרְחָ וְעִשְׂיָת וְכֵן מָה שֶׁלִּקְמַן בְּס' תַּקַּע"ט או תַּעֲנִית יֵאֲרִצִּי"ט אִם הַשְּׁלִים בְּפַעַם רֵאשׁוֹן עַד צֹה"כ צָרִיךְ לְנַהֵג כֵּן לְעוֹלָם וְאִף אִם פַּעַם רֵאשׁוֹן חָל בְּחוּל וְהַשְּׁלִים מִשְׁלִים אַח"כ גַּם כִּשְׁחַל בְּע"ש וְיֵשׁ מִי שְׂאוֹמֵר שְׂאִינוּ תְלוּי בְּחוּל רַק בְּע"ש כִּשְׁחַל הַיֵּאֲרִצִּי"ט פַּעַם אַחַת וְהַשְּׁלִים או צָרִיךְ לְהַשְׁלִים תְּמִיד אִבְל מָה שֶׁהַשְּׁלִים בְּחוּל אִינָה חַיִּובִית עַל ע"ש וְהַמִּיקֵל לְבַלִּי לְהַשְׁלִים בְּע"ש לֹא הַפְסִיד וְט"ו סק"ג וְזֶה דוֹקָא בְּנִתְכִיּוֹן פַּעַם רֵאשׁוֹנָה שִׁינְהוּג כֵּן לְעוֹלָם אִבְל אִם כִּיּוֹן שְׂלֵא לְשֵׁם נִדָּר אִינָה חַיִּובִית כֹּל אֲפִילוּ כִּשְׁחַל בְּחוּל וְכִבֵּר בְּאַרְנוּ זֶה בִּירֵד ס"ס ח"ב ע"ש וְע"ש בְּס' רִי"ד :

י"ב כְּתוּב בְּאוֹר זְרוּע הַגְּדוֹל הַלְכוֹת ע"ש וס' כ"א לְהַתַּעֲנוֹת בְּס' רִבִּינוּ אֲלִיעֶזֶר מִסִּין מְצוּה לְבַר יִשְׂרָאֵל שִׂיאֲכַל סְעוּדַת שַׁבַּת לְתִיאָבוֹן וְכו' וְעִיקַר סְעוּדַת שַׁבַּת בְּלַחֵם תְּלוּי וְכו' וּמֵאַחַר שֶׁהוּא כֵּךְ וְכו' אִסוּר לְאַכּוּל נְרִימו"ל קוֹדֵם הַסְעוּדָה בְּשַׁבַּת מִשּׁוּם דְּלֹא אִכִּיל עִיקַר סְעוּדַת שַׁבַּת לְתִיאָבוֹן וְהַעוֹשִׂיהוּ לֹא נִיתַן לְהַשְׁבוֹן עַכ"ל וְאַח"כ

ר"ן [מצות הכנת המעודות לשבת וכו' ד' סעיפים]:

והכינו את אשר יביאו לאלתר ובס' שבלי הלקט הביא מדרש א"ר חסדא מנין שכל המוציא יציאות בשבת מצוה שישכים ויציא משחרית שנאמר והיה ביום הששי וכו' ודרשו חכמים אין והיה אלא מיד שנאמר והיה כי קם הפלשתי במעשה דגלית ורוד וכתוב שם וינש הפלשתי השכם וגו' א"ר זעירא אע"פ שמוציא אדם משחרית

76 לְעוֹלָם יִשְׁכִּים אִדָּם בְּע"ש בְּבוֹקֵר לְמַרוּח וְלִהְכִין צָרִיכֵי שַׁבַּת שְׁכָן הַנְּהוּר מִשָּׁה רִבִּינוּ בַּעַת יְרִידַת הַמָּן וְהַכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהַהֲבֵאָה הִתָּה בְּבוֹקֵר כְּרַכְתִּיב וְיִלְקְטוּ אוֹתוֹ בְּבוֹקֵר וְצוּה לְהִכִין תִּיכָף לְהַהֲבֵאָה הִרִי דֶהֲהֲכִנָּה הִתָּה בְּבוֹקֵר וְכֵן אָמְרוּ חו"ל וק"ו: לְעוֹלָם יִשְׁכִּים אִדָּם לְהוֹצִיאַת שַׁבַּת שְׂנֵאמֵר

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 ערוך השלחן - ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס: 36 הודפס ע"י אוצר החכונ

משחרית מצוה שיוסיף קודם הערב שנאמר והיה משנה עכ"ל כלומר שייכנו שנית :

ב מצוה להמתין על יום ו' לקנות מאכלים אף שיש מורה יותר דבזה ניכר יותר הכבוד שבת אמנם מה שלא ימצא ביום ו' בהכרח להכין מקודם ואם מוכרין בבוקר מצוה ללכת אף קודם התפלה ובלבד שלא יעבור זמן ק"ש ולא יקבוע ללמוד קודם שהכין צרכי שבת וא"ו וכל מה שיקנה יאמר לכבוד שבת וסו :
ג וכתב הרמב"ם בפ' ל' דין ו' אע"פ שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזהו כבודו והכמים הראשונים מהם מי שהיה ספצל העצים לבשר בהן ומהם מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל פתילות או מדליק נרות ומהם מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אע"פ שאין דרכו בכך וכל המרכה בדבר זה ה"ו משובח עכ"ל וסנה ק"ע :
ולא יאמר כי אפנים כבודי שזה הוא כבודו שמכבד

→ את השבת וכתב בזה לשון חיוב והפסד וחשיע לא הזכירו לשון חיוב ע"ש ואף הוא אין כוונתו לחיוב גמור שהרי רבים וגדולים אין עושין בעצמן ועוד דבש"ס שם חשיב מי שהיו עושין בעצמן ש"מ שרבים לא עשו בעצמן אלא הוא היודר מצוה ואצלינו נשותינו עושות ומכינוה בעצמן לכבוד שבת ואשתו כגופו ועק"ל להגר"ו ונ"ע וז"ק :

ד כבר כתבנו במ"י רמ"ב סעי' מ' דיש מצוה להכין בכל השבוע על צרכי שבת ע"ש וכתבו שיש להשחיו הסכין לכבוד שבת ויש לזה רמז בקרא דוהכינו את אשר יביאו ואת הוא לשון אתים ומזמרות ונכון לנקות הכתלים מקורי עכביש שקורין פויצינ"א ונכון למעום בע"ש מכל הבשילי שבת מועמיה חיים וכו' והוה הכל מכבוד השבת למי שמכין א"ע על אדם גדול לקבל פניו שמועם התבשילין ומנקה הבית והשחות הסכין שמכין עצמו לאכילתו וירבה בבשר ויין ומגדניות כפי יכולתו והמוסיף מוסיפין לו מן השמים ובלבד שיתכוין רק לכבוד שבת קדש :

רנ"א [שלא לעשות מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה וכו' ד' סעיפים] :

א אמרינן בריש מקום שנהגו דהעושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה במלאכה זו ומ"מ אין עונשין אותו אבל מזהירין אותו שלא יעשה יש מפרשים מנחה גדולה דהיינו חצי שעה אחר חצות ויש מפרשים מנחה קטנה דהיינו מתשע שעות ולמעלה וכן עיקר לדניא וס"ו ומג"א והס"ו והכ"ה מרחו-לפ"ו פ"ט קטית ה"ס"ס סס מאי איריא ט"פ וכו' ולא ראו דברי הר"ן סס סס"ו יפה ופה ע"ט :

ב דווקא מלאכה אבל פרקמטיא מותר וכן ישיבה בחנות וכן מלאכה דווקא בשעושה אותה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי ולכן מותר לכתוב אגרות שלומים וכל כיוצא בזה וכן לתקן בגדיו וכליו בע"ש לצורך שבת מותר כל היום וה"ה בגדי חבירו לצורך שבת אם אינו נופל שכר עבור זה ואם הוא עני ורוצה להוציא השכר לכבוד שבת מותר נ"כ וס"ו סק"ט וה"ה למי שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו וכ"ש לכתוב חירושי חודה דמותר כל היום אבל לכתוב לחבירו בשכר אסור כבכל המלאכות :

ג ומסתפרין כל היום אפילו מספר ישראל ואפילו

מעשה אומן ואפילו בשכר כיון שהוא לכבוד שבת וניכר לכל שהוא לכבוד שבת ולא דמי לתקן בגדים שנתבאר ומג"א סק"ה) וכ"ש נטילת צפרנים שמותר כל היום והאר"י ז"ל היה נוהג שלא לנלח אחר מנחה בע"ש וכ"ש בחול מטעם שלא התפלל עדין מנחה וכשיטת הר"ף והרמב"ם במ"י רל"ב ע"ש ועמ"א סס וס"ו ויש מי שמפקפק מצד עצם דין מלאכה בע"ש אחר זמן מנחה לבלי לנלח אחר חצות וע' בהגר"א) והעולם אין נוהגין כן וכתב רבינו הרמ"א שיש לאדם למעט קצת בלימודו כדי להכין צרכי שבת עכ"ל ולכן אם אשתו מכנת בעדו אין לו למעט בלימודו ועמ"א סק"ו ונ"ש ובבימור ת"ת יש להתיישב הדבה ובפרט האידנא שבעלי מלאכות אין מבטלין מלאכתן ק"ו לימוד התורה ואם לא בריתי ונ"י :

ד ויש להתפלא מה שבומניט אין הבעלי מלאכות מבטלין מלאכתן עד קרוב להשקיעה ומעולם לא שמענו למחות בידם ואולי זהו מרוחק הפרנסה ועוד י"ל דבתי"מ סי' ש"א מבואר דהפועל עושה מלאכתו אצל הבעה"ב עד סמוך להשקיעה כדי לצלות לו דג קטן ע"ש והוה ע"פ הירושלמי וא"כ אין דין

ביב"ל

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה ערוך השלחן - ב (או"ח ב) אפשטיין, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס': 37 הודפס ע"י אוצר החכמה

עש"ו

עכו"י

בינ"ו

ספר
כף החיים
 על שלחן ערוך אורח חיים

חלק ד
 סימנים רמב - שיח

הלכות ערב שבת, קידוש וסעודה
 יום השבת, מוצאי שבת, מלאכות שבת

ומדברי רבותינו ראשונים ואחרונים
 ומדברי רבותינו המקובלים
 להלכה פסוקה

מאת הגאון המפורסם הפוסק הגדול המקובל האלקי
 רבינו יעקב חיים סופר זצוק"ל

הוצאה חדשה ומתוקנת
 על ידי ניני הגאון המחבר זצוק"ל
 מוגהת בדקדוק מכת"ב יד הגאון המחבר זצוק"ל
 ועל פי השוואה ללשוניות הפוסקים
 בתוספת פיסוק ופתיחת ראשי תיבות

שנת
 רבינו יעקב חיים סופר - הכף החיים זצוק"ל
 תשע"ד לפ"ק
 פעה"ק ירושלם תובב"א

באר הגולה פרסאות בכל גוונא: ב' ד' אסור לקבוע בערב שבת סעודה ומשתה י' שאינו רגיל בימי החול ואפילו היא סעודת אירוסין מפני כבוד השבת שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול וכל היום בכלל האיסור: הגה וסעודה שזמנה נערב שנת כגון נרית מילה או פדיון הבן

כף החיים

7 ← ט) סעיף ב'. אסור לקבוע בערב שבת סעודה וכו'. 7 יא) שם. שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. ועוד →

טעם אחר כתב המגן אברהם ס"ק ד' בשם ר"ת שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת עכ"ל. ונפקא מינה בין שני הטעמים דלטעם ר"ת אם יש לו מי שיתעסק בצרכי שבת מותר אבל לדעת השלחן ערוך אסור: L

יב) שם הגה. או פדיון הבן וכו'. ופדיון הבן שעבר זמנו אסור לעשותו בערב שבת, אבל מילה אף על פי שעבר זמנה כגון שהיה חולה בשמיני מקרי זמנו קבוע דכל שעתא ושעתא זמניה הוא דאסור להניחו ערל, ומיהו עיין ביורה דעה סוף סימן רס"ז בש"ך וט"ז בסימן רס"ב ס"ק ג' דיש אוסרים למול מילה שלא בזמנה בערב שבת יעו"ש. מגן אברהם ס"ק ה'. וכן הוא המנהג שאין מלין מילה שלא בזמנה בחמישי וששי כדעת האוסרים והגם דיש מתירין משום דשב ואל תעשה עדיף. אמנם מה שכתב המגן אברהם לענין פדיון הבן שעבר זמנו דאסור לעשותו בערב שבת, המור וקציעה חולק עליו וכתב דמותר לעשותו בערב שבת דכל שעתא זמניה הוא כמו מילה ואסור להחמיץ המצוה יעו"ש. וכן כתב חיי אדם כלל א' אות ח' אלא שכתב דנכון להקדימה בבוקר כדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתאבון יעו"ש. ועל כן נראה היכא דאי אפשר לעשותו בקרוב, כגון שרוצה האב לנסוע או הכהן תיכף בערב שבת או במוצאי שבת ולא יוכלו להתעכב מחמת איזה סיבה, ואחר כך אפשר שישאר הבן בלא פדיון זמן הרבה, נראה דמותר לעשותו בערב שבת ולעשות גם כן סעודה כדי שלא להחמיץ המצוה:

ג) ובן אם שכח וסבור שמותר לעשות סעודת פדיון הבן שלא בזמנו בערב שבת והכין צרכי סעודה, אפשר להתיר דאנוס הוא ולא מזלזל בכבוד שבת מקרי, ויעשו בשחרית. אשל אברהם אות ה'. והגם שכתב שם וצ"ע, היינו לדעת המגן אברהם, אבל לפי מה שכתבנו לעיל באות הקודם דיש חולקים נראה בכהאי גוונא יש להתיר בשופי:

כדאייתא בגיטין ל"ח ב' שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודתה בערב שבת ואחת בשבת (פירוש בשעת בית המדרש) ושתיהן נעקרו. טור ובית יוסף. והוא הדין דאסור לקבוע בערב יום טוב סעודה שאינו רגיל אף בשחרית דיום טוב ושבת מצוה אחת היא לענגו ולכבדו. משבצות זהב אות א' ואשל אברהם אות ג'. ואף פעם אחת כל ימי חייו אם קובע סעודה שאינו רגיל אסור. אשל אברהם אות ד'. ולשתות בקביעות אסור כל היום דעל ידי שישתכר יבטל משבת לגמרי. כן כתבו האחרונים: L

י) שם. ואפילו היא סעודת אירוסין וכו'. היינו אם אירס קודם ערב שבת, אבל אם אירס בערב שבת מותר לעשות סעודה דזמנה הוא ומותר לארס ולעשות סעודה בערב שבת משום שמא יקדמנו אחר, וסעודת נישואין נמי שזמנה בערב שבת שרי, ומה שכתב בירושלמי פרק קמא דכתובות דאסור לישא בערב שבת משום כבוד שבת יעו"ש חולק על תלמוד שלנו. כן פירש המגן אברהם ס"ק ג' יעו"ש, וכן הסכים התוספת שבת אות ב', רבינו זלמן אות ו'. אבל האליה רבה אות ד' כתב דאין עושין סעודת נישואין בערב שבת משום דהיה אפשר לעשות ביום אחר, ואף באירס בערב שבת כתב אם אפשר לדחות למחר או ליום אחר אסור לעשות בערב שבת יעו"ש. וכן כתב חיי אדם כלל א' אות ח' אפילו סעודת מצוה אסור לעשות בערב שבת אם אפשר לעשות ביום אחר. וכן המנהג פה עיה"ק ירושלים ת"ו אף על פי שעושין הארוסין והנשואין בפעם אחת בערב שבת אין עושין הסעודה כי אם בליל שבת. ועיין באבן העזר סימן ס"ד סעיף ג':

ודע דכל זה בסעודת אירוסין, אבל סעודת שידוכין לא הוי מצוה וכמו שכתב המשבצות זהב סימן תמ"ד אות ח' ואשל אברהם אות ט', ועל כן אסור לעשותה בערב שבת. אבל מה שאוכלין מיני מתיקה אחר כתיבת התנאים פשיטא דשרי דלא מקרי סעודה:

ספר

תשובות

ח ת ת ם ס ו פ ר

חלק אורה חיים

זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

תשובות שאלות

לכל החבר חקשה אשר הביאו אל משה ספרא רבא, גאון ישראל
וקרשהו, רכבו ופרשיו, כוצינא קרשא, חמדא ופרשא,
ריש מתיבתא וריש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרענוניץ, מאמקורסוארה, זמשם קלה תתעלה לעיר
ואם בירשאל ק"ק סרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מחוקק פפו, זי"ע

ערוך ומסוחר במהדורה מחודשת

בהגהה מדויקת, תיקונים נחוצים ומראי מקומות

על-ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד על-שם
החתם סופר ז"ל, בעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת ה' תש"ל לפ"ג

מותר כן נראה לי וכן המנהג פשוט: ולאכול ולשתות בלי קביעות סעודה אפילו סעודה שרגיל בה בחול כל היום מותר להתחיל מן הדין אבל מצוה להמנע מלקבוע סעודה שנהוג בה בחול מתשע שעות ולמעלה: ג' דרך אנשי מעשה להתענות באר הנולה ו טור מהם דעיונין דף מ' ומטלר בירושלמי פרק ב' דתענית:

בף החיים

→ (ד) שם בהגהה. מותר וכו'. אם אפשר לקיים שתיהן מוטב ואם לאו תדחה סעודת שבת. לבוש. והב"ח כתב דמצוה להתחיל קודם שעה עשירית. מגן אברהם ס"ק ו'. ויש נוהגין לעשותה קודם חצות כדי שאחר כך יהיה להם תיאבון לסעודת שבת. והחכם עיניו בראשו שלא יאכל כל שבעו מפני כבוד שבת. ונראה דהכל לפי מה שהוא אדם רק יש ליזהר לקיים שניהם ולא יחסר ממנו שום מצוה. ועיין בספר פרי צדיק חלק ב' פרשת בא דף כ"ט ע"א שכתב דהאוכל סעודת פדיון הבן חשוב כאלו התענה פ"ד יום יעו"ש:

(ט) שם. מתשע שעות וכו'. מיהו אנשי מעשה נוהגין דאף קודם מנחה אינם קובעין בסעודה הרגיל בה בימות החול אלא מפחית ממנה הרבה כגון פת לחם עם צנון וכיוצא בו בלחוד למאן דאפשר. ב"ח, אליה רבה אות ו'. ויש נמנעין מחצות ואילך שאין אוכלין כי אם מיני מזונות או פירות. והסועד בערב שבת משהתחיל שעה חמישית ואילך לא יאמר בסעודה ההיא על נהרות בבל כי אם שיר המעלות בשום ה' משום דמשעה חמישית ואילך מתגלית הארת שבת כמו שכתב בשער הכוונות דף ס"ב ע"א יעו"ש. ועיין בדברינו לעיל סימן זק"ן סוף אות י"ח:

(טו) וכתב העטרת זקנים אות ב' נראה שלא לאכול בערב שבת בסעודה גדולה אפילו בסעודת מצוה רק הקרובים ושושבינים השייכים יותר לאותה סעודה, וגם הם לא ירבו בסעודה גם כן כדי שביעה וכל שכן אכילה גסה עכ"ל. והביאו יד אהרן בהגהות בית יוסף וכתב אבל מדברי הפרי חדש סימן תמ"ד סעיף ו' שכתב חתן לא דוקא אלא הוא הדין אחר משמע דאין דעתו לחלק בכך יעו"ש. וכן משמע מסתמיות דברי הפוסקים דכל שהוא קרוי לסעודה מותר לו לאכול:

(טז) כתב בשל"ה דף קל"א ע"א מורי מהר"ש היה סנדק בערב שבת ולא רצה לילך על הסעודה מאחר שהיה מנין בלעדו, ולמד כן ממילה מראש חודש אב עד תשעה באב שנוהגין שאין אוכלים בשר כי אם מנין עכ"ד. והביאו אליה רבה אות ז' וכתב דיש לחלק דשאני התם דודאי עובר לאכול בשר אבל הכא אפשר לקיים שניהם, ואולי מהר"ש הנ"ל לא היה אפשר לו. ועוד כתב לחלק דהתם בשעת אכילת בשר קעביד איסור, אבל הכא בשעת אכילת מילה אין איסור רק שיאכל אחר כך לתיאבון ומצוה קודמת קודם יעו"ש:

(טז) שם. ולאכול ולשתות בלי קביעות וכו'. היינו דוקא לצורך שעה אבל לעשות כן תמיד לא דמחזי כמולול בכבוד שבת. בית יוסף בשם הרב המגיד, עטרת זקנים אות ג':

(יט) שם. מתשע שעות וכו'. מיהו אנשי מעשה נוהגין דאף קודם מנחה אינם קובעין בסעודה הרגיל בה בימות החול אלא מפחית ממנה הרבה כגון פת לחם עם צנון וכיוצא בו בלחוד למאן דאפשר. ב"ח, אליה רבה אות ו'. ויש נמנעין מחצות ואילך שאין אוכלין כי אם מיני מזונות או פירות. והסועד בערב שבת משהתחיל שעה חמישית ואילך לא יאמר בסעודה ההיא על נהרות בבל כי אם שיר המעלות בשום ה' משום דמשעה חמישית ואילך מתגלית הארת שבת כמו שכתב בשער הכוונות דף ס"ב ע"א יעו"ש. ועיין בדברינו לעיל סימן זק"ן סוף אות י"ח:

(כ) שם. מתשע שעות ולמעלה. ואם התחילו קודם תשע אינם צריכים להפסיק. פסחים ק' ע"ב ופירוש רשב"ם שם. וכן כתב אשל אברהם בסימן תע"א אות א' לענין ערב פסח יעו"ש. ועיין לקמן סימן רע"א סעיף ד' ובדברינו לשם בס"ד:

(כא) סעיף ג'. דרך אנשי מעשה להתענות וכו'. כדי שיכנסו לשבת כשהם תאבים. בית יוסף. מיהו הרב החסיד בעל דעת חכמה בשער השבת פרק ד' כתב דתענית ערב שבת טעמו לפשפש במעשיו כדי שתשרה בו תוספת נשמה כמו שכתב הרב הקדוש בראשית חכמה, והיינו דתלי בבי רב כי על ידי התורה והרהור תשובה זוכה לנשמה יתירה יעו"ש. והביאו מחזיק ברכה אות ב' וכתב דדבריו חיים וקיימים:

(כב) אמנם ברוקח סימן ל"ו כתב דאין להתענות לכתחלה בערב שבת דאמרינן בשילהי מגילת תענית הנשבע להתענות בערב שבת הרי זה

באר הגולה
 1 תענית דף י"ח לדעת
 הרא"ש שם וכן כתב
 הטור: * כגון מקום
 הגה 11
 אוצר החכמה

בכל ערב שבת: ד' יאם קבל עליו להתענות בערב שבת צריך להתענות עד צאת הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלים הצבור תפלתו * : הגה ויש אומרים ללא יסלים ללא מיד שיצאיים מצית הכנסת יאכל (טור ומרדכי סוף פרק זבל מערצין צסס הר"מ והגסות מיימוני פרק א' מהלכות תענית) לכן בתענית יחיד ללא יסלים (מהר"ל)

אה"ח 1234567 [בף החיים

היינו דוקא מפלג המנחה ואילך מתשע ומחצה שעות זמניות, אבל קודם לזה אף שקבל שבת קודם תפלת ערבית אחר מנחה לא מהני. אשל אברהם אות ח':

כו) **שם בהגה.** ויש אומרים דלא יסלים וכו'. ודוקא בערב שבת אבל בחול לא מקרי השלמה עד צאת הכוכבים. כן כתב מגן אברהם ס"ק ח' בשם מהר"ל. וכן כתב התוספת שבת אות ח':

כח) **שם בהגה.** וטוב לפרש כן בשעת זכו'. ולדעת השלחן ערוך דוקא צריך לפרש ואם לא פירש צריך להשלים אפילו בתענית יחיד כמו שכתבנו לעיל אות כ"ג יעו"ש. וכן הוא המנהג להחמיר כדעת השלחן ערוך דאם לא פירש משלים עד צאת הכוכבים:

כט) **ולענין** תענית יא"ר ציי"ט כתב רש"ל בתשובותיו סימן ט' דנהגו להשלים בערב שבת, רק שהוא היה מקובל באם אירע יא"ר ציי"ט הראשון בערב שבת אז המנהג שלא להשלים, אבל אם חל בחול חייב להשלים גם בערב שבת יעו"ש. אבל דעת הט"ז ס"ק ג' להקל דאף אם חל פעם הראשון בחול כשיחול אחר כך בערב שבת אין צריך להשלים יעו"ש. מיהו מדברי השלחן ערוך משמע דאין חילוק דאף בפעם הראשון אם חל בערב שבת צריך להתנות ואם לא התנה צריך להשלים כמו שכתבנו באות הקודם, וכן נראה דעת הב"ח. וכן הוא המנהג להחמיר ולהתנות גם בפעם הראשון ואם לא התנה משלים, ואם חל פעם ראשון בחול ואחר כך חל בערב שבת ורוצה שלא להשלים כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה יש לעשות התרה. וכן הדין בכל תענית יחיד כגון בעשרת ימי תשובה וכדומה, אבל תענית צבור ותענית חלום המנהג להשלים עד צאת הכוכבים וכמו שנכתוב לקמן:

ל) **ואם** חל יא"ר ציי"ט פעם ראשון בחול והתנה בפירוש כשיחול בערב שבת לא ישלים פשיטא דראוי שלא להשלים לכולי עלמא. משכצות זהב אות ג'. ועיין שערי תשובה אות ח':

שבועת שוא שמקצת ערב שבת כשבת עכ"ל. והביאו הב"ח בסימן זה. וכן פסק הב"ח סוף סימן תרפ"ו יעו"ש. וכן כתב מגן אברהם ס"ק ד' בשם כמה פוסקים דאסור להתענות בערב שבת כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, אם לא כשהוא איסטניס ואם אוכל ביום לא יאכל בלילה לתיאבון וכמ"ש סימן ת"ע יעו"ש. וכן משמע בשער הכוונות דף ס' ע"ג שכתב ד"ל וביום ששי יכוין להכין עצמו שיהיה ראוי ומוכן לקבל תוספת נשמה משבת הבא, גם לסיבה זו לא היו אנשי משמר מתענים ביום ששי מפני כבוד השבת פירוש כדי לקבל תוספת נשמת השבת עכ"ל, משמע כי כיון שביום ששי מקבל תוספת נשמה אין ראוי להתענות. וכן משמע ממה שכתב בשער הכוונות דף ס"ב ע"א כי ביום ששי מהתחלת שעה חמישית נכנסת הארת שבת יעו"ש, ואם כן כיון שמקודם חצות נכנסת הארת שבת הרי רוב היום בהארת שבת ורובו ככולו ועל כן אין ראוי להתענות בו מפני כבוד הארת שבת:

כג) **סעיף ד.** צריך להתענות עד צאת הכוכבים. פירוש אפילו תענית יחיד, וכן כתבו התוספות בהדיא בפרק בכל מערבין בשם הירושלמי. עולת שבת אות ד':

כד) **שם.** אם לא שפירש וכו'. ואף אם לא פירש אם הרהר כן בלבו סגי. מהר"י זיין בתשובותיו שערי ישועה כ"י שער ה' סימן א', ברכי יוסף אות ג':

כה) **שם.** אם לא שפירש וכו'. ואז מותר לאכול אפילו בעוד היום גדול. עולת שבת שם. ואם אומר ענינו האוכל מבעוד יום עיין לקמן סימן תקס"ב סעיף א':

כו) **שם הגה.** ויש אומרים דלא יסלים אלא מיד שיצאיים מבית הכנסת וכו'. זהו דעת ה"ר מאיר שהביא הטור דסבירא ליה דזה מקרי השלמה שמתענה עד אחר קבלת שבת. ומשמע דאפילו בתענית צבור וכל שכן בתענית יחיד, וכן כתב העולת שבת אות ד'. והוי יודע דאחר קבלת שבת הוי השלמה

ועוד לפי שכן נקבלת התענית ונתענית לצור ישלים והכי נהוג: "ואם הוא תענית חלום
אוצר החכמה צריך להתענות עד צאת הכוכבים:

באר הגולה
ה טור והגהות
מיימוניות פרק א'
מהלכות תענית:
א טור מהפסוק ושנלי
הלקט מהא דרב הקדא
שבת ק"ז: ב שם
ק"ט:

רנ. הכנת הסעודות לשבת. וכו' ב' סעיפים:

א "ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת ופילו יש לו כמה עבדים לשמשו
ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו כי רב חסדא היה מחתך

בף החיים

שם, פרי עץ חיים שער י"ח פרק א' ופרק ב', מגן
אברהם ס"ק א', ברכי יוסף אות ב'. והטעם שעל ידי
הדיבור יחול קדושת שבת על אותו דבר כי הדיבור
לא דבר רק הוא. מחצית השקל. ונראה לי דיש לומר
גם בהליכתו הריני הולך לקנות לכבוד שבת כדי לקיים
מצות והיה ביום הששי והכינו וכו' לתקן את שורש
מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו'. ואם הוא ביום
חמישי יאמר רק הריני הולך לקנות לכבוד שבת לתקן
את שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו'.

לא) שם בהנהגה. ונתענית צבור ישלים. עד צאת
הכוכבים, ולא מהני תנאי דלאו
בדידיה תליא מלתא. מגן אברהם ס"ק ח', אליה רבה
אות יו"ד, תוספת שבת אות ט', רבינו זלמן אות י"ב.
אבל תענית צבור מחדש מהני תנאי. אליה רבה שם,
אשל אברהם אות ח':

לב) שם. ואם הוא תענית חלום וכו'. כיון שיכול
להתענות אפילו בשבת כל שכן שמשלים
עד הלילה. טור. והטעם כתב בהגהות פרק א' מהלכות
תענית כיון שהוא מפני הסכנה לבטל ולבער חלום רע
אין להקל בו שמא לא יועיל לבטלו אם לא יתענה עד
הלילה יעו"ש. אבל בהגהות אשירי פרק קמא דתענית
כתב בשם אור זרוע דאין צריך להמתין עד שקיעת
החמה אלא מיד בצאתו מבית הכנסת ערבית מותר
לאכול. והביא דבריהם בית יוסף. אלא שבכאן בשלחן
ערוך פסק כדברי הטור. וכן כתב בדרכי משה אות ג'
דהמנהג כדברי הטור, מגן אברהם שם, אליה רבה שם,
רבינו זלמן שם. ואף אם פירש קודם שישן אם יחלום
חלום שצריך להתענות שלא ישלים לא מהני תנאו
וצריך להשלים. כרם שלמה:

סימן רנ

א) סעיף א. ישכים בבוקר ביום ששי וכו'. וזה סוד
והיה ביום הששי והכינו וכו' רמז בזה
כי ביום הששי מכין לשבת, לפי שיום ששי הוא כנגד
היסוד המכין לצורך המלכות שהוא שבת אספקלריא
דלית לה מגרמה אלא מה דיהיב לה יסוד, לכן צריך
שתכין להכין הכנה זו מערב שבת כדי שיבא יום
השבת וימצאהו מוכן ואותה קבלת שבת תהיה על נכון
וכראוי. שער הכוונות דף ס"א ע"ד:

ב) צריך האדם לזהר לקנות כל צרכי שבת ביום ששי
ולא ביום חמישי, וכל מה שיקנה יאמר
לכבוד שבת, והרי זה ענין הכנה במעשה. שער הכוונות

ג) ואם הוא דבר שאולי לא ימצא ביום הששי והדבר
לצורך עונג שבת יותר טוב לקנותו ביום
חמישי מלבטל המצוה כמו הבשר בעה"ק ירושלים ת"ו
וכיוצא. ברכי יוסף שם, שערי תשובה אות א'. והוא
הדין דבר שצריך הכנה מרובה או דבר שאינו נמצא
בטוב ביום חמישי כמו ביום ששי יש ללוקחו ביום
חמישי. וכן כתבנו לעיל סימן רמ"ב אות כ"ט יעו"ש.
ועוד עיין בדברינו לעיל סימן פ"ט אות כ"ה בענין אם
מותר לקנות צרכי שבת ויום טוב קודם תפלת שחרית
בדבר שאינו נמצא בטוב אחר תפלה יעו"ש:

ד) שם. ישכים בבוקר ביום ששי וכו'. ואף על פי
שהכין בהשכמה מצוה הוא שיוסיף גם בין
השמשות שנאמר והיה משנה וכו'. בית יוסף בשם
שבלי הלקט, מגן אברהם שם:

ה) הזיעה שאדם מזיע בצרכי שבת בה מוחק הקב"ה
כל העונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח
הרבה בשביל כבוד שבת. ספר כוונות האר"י זצ"ל
הישן, מחזיק ברכה אות א', שערי תשובה אות ב':

ו) שם. להכין בעצמו וכו'. והוא הדין בכל מצות
דמצוה בו יותר מבשלוחו. מגן אברהם ס"ק
ב'. והוא מש"ס קידושין מ"א ע"א. ופירש רש"י שם
דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי עכ"ל. וכן
אמרו בכריתות ט"ו ע"א שהלכו רבן גמליאל ורבי

קוייל כותיה אלא כריביל שמגדלים צו תורה ומגלן נקודש מציה
הכנסה לכהניד והכי הלכהא, הלגעייד כחצתי ואחמוס צנרכב
נגפשו העבורה ונפש איז מלאז כן פחה:
פיצ יום אי גיז מרחשון תקפיצ לפיק:

משהיק סופר משפדי"ב

בדעת פרי"מ וישיבני דבר הי' לשד השמן וכנפיהית בדבש, ויחי"ר
שתחמוש שנה עובב ומתוקה ויטלנו מאלוב עמוקה עלב נעלה
במסילה אשר בית אל שולב, כה עחורח אי"ב:
פיצ יום אי ייצ אלוב תקפיצ לפיק:

משחקים

תשובה קצח

רב טוב רשלוח השקט לייג הרב המופלג ומחפלא הרוץ בצל
פיפחת כבוד מו"ה חיים ב"י ותהי המשרה על שכמו עומס
משא דבר הי' בק"ק דרענטיץ יע"א:

יקרתו הביעני, ומי"ש פרי"מ אלישע דעביד ברחמי הוא דעביד
וכוא ש"ס פרק בני הכור [מגילה כ"ז ע"א] דלחאן עלב
ליע לכאורה איך בנה ר' יוחנן צנון על זה אלישע ברחמי עביד
ופירש בית שמגדלים צו הפלה ועי"ז טולד דין חדש דבית הכנסה
פדיק מצבמ"ד לדעת ר' יוחנן ור' פפי דסבר כותיה, ומי"ל בפשיעיה
כי"כ ומי לא השכתן בדברי חז"ל דהוי עסקי בספר יצירה וברא עגלא
חלחא וצרה צבא [סנהדרין ס"ה ע"ב], ויטיין בתשובת חכם לבי
[סי' ל"ג], ויטיין בכלכות גדולות דפוס וויסן ס"א ע"א איך אצוב
דשמואל צא לביתו עיי' שם ומשם טולד שמואל א, יכיון שהדבר
אפשרי במציאות ומותר הוא כאשר עשו גדולי חז"ל, אי"כ מי"ל
להשי"ס והגדילות שעשה אלישע לא כיו עיי' שמות והיינו גדולות,
כדלחמירין פרק היסן [סוכה כ"ח ע"א] דבר גדול מטבי מרכבה
דבר קטן בוויית לחצוי וצא, והיינו שמגדלים צו תורה וכו' יבאש
בן לוי ודלא כר' יוחנן, ולי"ע לכאורה:

והנל"צ"ד דבקיודשין ע"א ע"א לחמירין איך מוסרין אוחו אלא למי
שלטע ועניו וכו', וכי שם חוסר רי"ד בשם הירושלמי
לר"ך שלא יבנה משום אדם, וירושלמי זה מלאחיו ביזמא פי אחר
לכס הממניה סוף הלכה ז' יע"ש, ואחז"ל [בבב"א ז' ע"ב] הוציא
ליבנות ויבנה כחליש, נמלא דהיכ פשוט לר' יוחנן דחליש לא
השתמש בשם כיון שהביה, ואולי משויה בעובדא דשומעיה ליה
לגמזי לביה במשענת על הכר [מלכים ב', ד' כ"ט] ואח"כ כשלא
הקין הכער עיי' גחזי משום שלא היכ כדאי, מי"ע לא שם הוא
במשענת פיי' הכער אלא כלך אחת הנה ואחת קנה וכחפלא, אלא
פיי' הוא כדער אשר דברנו, כי המשענת הי' צו סגולות על ידי
שמות, ובוה מצבנה מצריות לא רצה להשתמש במשענתו, ולפי מה
שעשה בגחזי סבר הי' שהוא כדאי וראוי לכך וכשלא הלית משלחו
הלך אלישע לחח אומנתו למיעבד ברחמי, כני"ל ליישד דברי ר'
יוחנן דהבדלות שעשה אלישע ברחמי עביד ובית גדול הייט
שמגדלים צו הפלה:

ומי"מ י"ל מדלא השיב לי בקידושין ע"א ע"א הי"ל בכלל בני מי"ל
מעליחא דחויא לשם המפורש, וגם בש"ע י"ד ססי' רמ"ז
ובש"ך שם סקכ"א, ויטיין עוד סי' כני"ל ש"ך ססק"ו, ויטיין הב"י
רמ"א סי' קפ"ט סעיף ט"ז, ולא לשחמיע בכל בני דוכתי להודיע
לו הודש זה, ש"מ ס"ל לרבותיו הגאונים הפוסקים מדלל השיב
לי בש"ס בבלי ש"מ דלית הלכתא כהירושלמי, ור' יוחנן דבוא
מארי דתלמוד ירושלמי איבז לטעמי' אזיל דחליש ברחמי עביד ולא

(א) הובא בקצרה בתוס' קידושין ע"ג ע"א ד"ה מאי.

תשובה קצט

שלום וכ"ס לך י"ב תלמידי הרבני המפלג סדר זמנן ב"ה
ב"י:

→ סחס שעות המחרת בש"ס וצפוסקים בדוכתי טוני נאמרים
על ג' אופנים, שמענה ואחז דע לך. יש מבס י"ב שעות
ציום וייצ שעות בלילכ ויבמס נקראים זמניות שאין שום שעה מבס
שוב מיום זה ליום שלאחריו, כי אם תחלק ביום לייצ הלקים שיום
יגיע לחלק אי' כך וכך מייטעמן, ויום שלאחריו כבר נתארך או
נתקטן והחלק הי"ב ממנו הוא פחות או יותר משל ביום, ולא תמלא
צ' שעורי שעה שוב כי"א פעמיים בשנה דהיינו יום תקופה יוסן
ויום תקופה השני להשוכנים אחת קו המשווה, וכששעב של יום
הוא שעה ארוכה חביה שעה של לילה קצרה, כי גם הלילה מתחלק
לי"ב חלקים שיום והחלק הי"ב ממנו נקרא שעה שלב, ולפי
חביה שעה של יום צוקן שוב פס שעה דלילה בחורף לפי ערך
המשוער, פ"ד משל שחומר שעה של יום ע"ז שאחר תקופת חתח
שוב פס של לילה אחר ע"ז יום מהקופות ענת, ודעת רמב"ם
בפירוש המשנה פ"ק דצרכות דאלו בס השעות שבוצרו לענין ק"ש
ותפלה בכל מקום, ובבי קוי"ל כתי"ש מצי"א סי' רל"ב סק"ד, ודלא
כהזכר דס"ל דשעות לעולם שוות ויום לוח מלי"א ומי"מ אותן שעות
דלילה איוון וכן בציפור דליחא אלא כני"ל, ומי"מ לענין תיקוני
משמורת קוי"ל כהזכר, ועיין לבן מצי"א סי' אי' סוף סק"ד דקל"ח
מגומנס, וכך כוונתו, ולעולם השנין הלילה לייצ שעות שוות כן
צוקן כן בחורף, אפי"ז דלענין תפלה כן זמניות פ"ש וק"ל ולענין
חזק צפסח — כבר ידעת פלוגתא בגאונים בש"ע סי' תמ"ג, וכן
לרוב או לכל שיעורי תורה בתלמי בזמן:

ב, שעות השווה שיש מבס כ"ד בכל יום ויום, לא י"ב ציום וייצ
בלילה, אלא כ"ד בכל יום, שאם תחלק ביום ובלילה לכ"ד
חלקים, יכ"י חלק אי' מבס שעה ויחיה המחקת סי' מייטעמן, וצלשן
בי"א הוא סחס שעה שמדברים צו בכל מקום, וכדומה לי שגם
צלשן הפוסקים כולם בכל מקום שמדברים שעה סחס, לכך כיוונו
ולא לשעות של ק"ש ותפלה כמו שעלה על דעתך כי צפסח כחצב
ח"ל נראה דשעה סחס במורגל בצרכים הוא סי' מייטעמן ונראה
דהיינו טעמא משום שכל לשון שעה הנאמר בש"ס על ק"ש ותפלה
וכדומה על שעות היום שהוא אחד מכ"ד ציום פיי' לשוקר, וטעמא הוא
צ"ד:

והנה מצי"א רס"י קי"ז כתב, משמע צפסחים שעות זמניות וכו'
גבי אחאב משמע דחשבינן וייצ שעות משעה שקס ממשחו
עכ"ל. הנה שש שעות דאחאב [תפנית כ"ב ע"ב] כ"כ לאו זמניות
בס אלא שעות שוות, דמה ענין הזמן לקומחו ממשחו, מיבז היא
גופי י"ב בשיעור קריאת שמע שני הלכים דרכס לעמוד בני שעות
[בבב"א ז' ע"ב], וכי בינת המלכים חלוא צרביע ביום יחיה

דסחם שעה בש"ס הוא זמן מה, וא"כ לא כ"י לרי"ך משאח בנימין
הכ"ל לפסוק בוכהה שלו דשעה דאזילות זמן מועט היא, כלל לתרי
רוגס ככולס כן הוא :

ועדיין אני אומר כל הנאמר בש"ס לוינא לא נהו לסחם אלנא
לפרש אלנא סחמו כפירושו שעה מהשוות ועיין ר"פ
חיטוקת, חולל לפנן אזילות דאיכא בוכהה, אך כל כ"י דמשפתי
ש"ס משעה ש"י ולא תורה הלכה וצ"ל על זכ קאמר תרי"י דשעה
זמן מה קאמר ברוב המקומות כמו במדים ושעה דר' הנינא בן דוסא
כ"ל, ומשום הכי קאמר דכך דחסידים בראשונים שלכאורה
מה דכוח הוה וצ"ע אבד חסיד מן הארץ רק משפר
מעשה ש"י וצ"י האי גווי סחם שעה הכי שעה מועטת אפי"ה
ככה שעה גמורה קאמר, וי"ל דמשום דנפקא מיני לוינא למי
שתיב לשכות שעה ממש לא יכ"י כחסיד שועה, ועיין שכתב ב"י
בטי"ד ס"י קפ"ה [סוד"ה ומ"ש וא"ס] ע"ש :

והנה מ"ש סוף יצמות [קפ"ה ע"א] וכו"ל דהנכ"י בשעתו,
וכתבו הפוסקים דכ"י שעה מהשוות ה"י הוא פשוט לכל
מבין ויודע כיון שנה לבורח דינא דהנכ"י בשעתו מה נקרא שעתו
כ"י שעה מהשוות כמרגל כפי כל אדם קאמר, אמנם שיפור ש"י
י"אחא נפש לא הכ"י חז"ל כמה כי כ"י פשוט לבס ז"ה, אך אין
חתנו יודע עד מה, ולמה ברי"ש [ס"י ע"א] משבדא דר' הנינא
בן דוסא דפכי"פ בתחלת שעה ג' הוא שיפור י"אחא נפש מדאמר כבר
עלמא, ועל זכ כתב מבריי"ע הי"ל שהוא משעות קטנות, ואפי"ה ולא
כ"י לרי"ך ראי' כיון שבש"ס לא צ"ל לבורח כי א"ס לספר משעה של
צח ר"ע בן הקב"ה א"כ סחם שעה הוא מועטת כדדוחו של רב"י
יונה ז"ל ובה"ה ש"כר' אי אפשר בשום אופן שיח"י אדם במ"ס
ב' שעות מהשוות אלנא כ"י זמנים קטנים קאמר, וא"ס כן לכאורה
באר הכ"י בספק ולא ודע שיפור שעה קטנה, על כן התחכם
מבריי"ע למוקי מחוסי דס"י [י"א ע"א] דשעה הנאמר בלשון
חז"ל במדים הוא לערך כך וכן לפי חשבון מהם טובכ מרובכ אי
מתמש מלות וא"כ פכי"פ מלינו ש"ס זכ נקרא שעה קטנה, אפי"ה
שקרוכ לדאי גם שיפור זכ אי"ה לעמוד תחת במ"ס, כי מ"ש רש"י
גבי מ"ס שאין לבס סוף ביצמות ק"כ ע"כ [ר"ה מן האר"י] [כ"י
חישיק שמה י"א מהמ"ס ברחוק פרסכ או יותר פכ"ל, רובכ בשיפור
כילוך פרסכ על בקרקע אלל שטף במ"ס בעלמ"ס יובלוחו מרחוק
לגור ה"י בשעה קלכ כמזבן, וכו"ל אי אפשר שימודד אדם תחת במ"ס
אפילו אופן ב' שעות קטנות שחשבו אפי"ה בסופ"ה מ"י מסחין
לבתמיך בשיפור ב' שעות קטנות כ"ל וכו"ספתי קלח נטף לישות
הפנין מ"ע שמשו חז"ל בלשון זכ לומר שעה על שיפור כ"ל שאינו
לא לפי כומן ולא השוות, ואמרתו לפי חשבון בתום יעלה לשיפור
מועט ב' מיני מילין כמו שבארתי בתשובתי במק"א מ"כ קראו
גם לזכ שעה סחם, בלשון ש"ס שלש מיני שעות, בזמניות וכשוות
ובקטנות ש"ס כמו בן וחולדה לבגדולה כמ"ש רמב"ן בלשון חורב
בברת ארץ ע"ש [בראשית ל"ב — ע"א] והנ"י יבין דבר לאיסורי
וישמע ש"ס לפי המקומות ובש"ס ובזמן ודי ב"ו. ומ"י כ"ל עוד
דיל"ד צבאי עובדא דר' הנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר לבס

אורך או קלר, ויש ליישב זה. אך מה של"ע כיון זמן מנחב קטנה
פ"ל במנחב ה"י הוא רביע אחרון מהיום לפי הזמן, איך צערי
פסחים וערבי שנתות וי"ע חלו איכילא לחיובון לפי הזמן שבגבולי
ח"ל מפ"ל במנחב ה"י ולמשל, וצ"ע שנה שנתורף יאכל כל שבע
קודם פ"ל במנחב ה"י שעה כה"ל ש"ס ב' או ג' שעות ויאכל כליל
לחיובון, ובק"ך לרי"ך לכתשנות מפ"ל במנחב ה"י גדולה ואול"ך. ודברי
ש"ך ב"י ס"י קפ"ד אפי"ה נגועמים מאוד, כי אדרבה כונת
באב"חפ"ה הוא ש"יכ"י י"ע שעות של פרישות בעונת מהשוות וי"כ
יחשב ח"י כיום גד ו"י כלילא ש"ס ש"ס לפע"ס, מה ש"י"ס מתקטן
לא מתארך כלילא כנגד זכ מתארכה או מתקטנת, ולאפוקי שעות
דק"ש ותפלה ש"ס זמניות ולא שוות :

ולא יוכלו לבלוט דבריו ש"ס, מ"י פצע דסחם שעות ומלות
כחלוי בזמן כמה זמניות, וסחם לזמן שעה האמורה בפוסקים
רובן שוות לפי המורגל בזני אדם, ולשון חז"ל בש"ס יבואר לפנינו
בסכ"י :

ג, מלינו שעה ש"ס רק זמן מועט, כמו במ"כ כ"י ע"א אפילו
יום אי אפילו שעה אי וכמ"ש ע"י ושי"ך ב"י רס"י ש"י,
וכן כתב במש"ס בנימין ס"י ע"ד מסב"ח צ"ל ש"ס ראי' דאין לפסוק
דברי י"ל כחוקב דמה עי"ן שעה זמניות לאזילות אפי"ה שעה כל
ש"ס קאמר, אלנא במש"ס בנימין ובש"ך לא סברו וכתבו זמניות
וא"ל שוות, אולי בלשון ח"ב זמניות רלוס בשוות בכל זמן ועי"ן
הכ"י שוות. וכן בש"י י"ד ס"י ח"ב [ס"י] לעי"ן שמועס רחוק
שעה אי ג"כ כ"ל, כמ"כ משבדא דר' הנינא [מ"י כ"י ע"כ]
דאמר גל"ף לי מסאני וכו"ך כ"י אחרי לניח במח"ן, וכן אש"מ"ס
כשעה ח"ה ג"י ספק ע"לכ ספיק דקידושין [ל"ע מ"א] י"ע,
וכן מהר"ם ואל"כ אוחס כ"כ. [במדבר ע"א — כ"א] כשעה, וע"ה,
מ"י ח"ס ב"ס"כ פ"ק י"א ע"א [ר"ה מ"ס] ג"י מ"ס במח"ס
למש"ה ש"ס אי, שבו"תו ש"ס רק זמן מה, וכן כוכ"ה מבריי"ע
בתשובה [ח"ב] ח"י"ע ס"י כ"י ה"י דכך דש"לבי יצמות קפ"ה ע"כ
דש"ס ראשונה אמר של"ס, ש"י אמר של"ס, ג' אמר עלמ"ה, כ"י
שעות קטנות זמנים ידועים, דכ"י אי"ה לאדם לעמוד ב' שעות
מהשוות תחת במ"ס ולא יתקן ע"כ שעה מה קאמר. ומ"י מ"י
כוכ אמנ"ה דכ"י דכ"י דמ"ס וכל לפ"ה סחם שעה בש"ס שעות
קטנות ומרגל הוא לפעמים כן, פכי"פ ע"י כ"י כ"י כ"י
דליכא בוכהה כנגדו, וכ"י פירושו שוות ס"י מיוטקן בשעה, אלנא
ש"ס ג"י לשון חלמ"ה ר' יוסב ר"פ אין עומדין ש"י אב"ה
דחסידים בראשונים כ"י שובין שעה אי וכ"י, דל"ע דרוב סחם
שעות בש"ס זמן מה קאמר ולא שעה ממש, מ"י ככה שעה ממש
קאמר, מדפריך בש"ס כיון ד"י פעמים צ"ס מתפללן ג' ש"ס
מלאכחן מחי נשפ"ה ש"י שעות ממש קאמר י"ע. ובכ"י לרי"ך לומר
באמת מ"ל לש"ס לבקשות, דלמ"ה כ"י שעות בש"ס קאמר ש"י
שובין. וי"ל דשעה מה כל אדם עמו לרי"ך לשכות קודם תפלה פכי"פ
עד שיכון דמחו עליו ומחי רוח"י דחסידו בש"י דלפני תפלה,
מתחב אפי"ה שעה ממש קאמר, ולע"ד זכ רמ"ה רס"י ל"י.
מ"י למח"י מה כ"י דש"ן, ולמ"ן עליו בדיון תרי"י ז"ל במש"ד

ה) ע"י שרי"ע אפי"ה ס"י י"י ח"י"ס ס"י מ"ס ובי"ש סק"ס.
ו) צ"ל, בחז"ה חוסר שי"ח י"ך.
ז) ג"ד צ"ל, "הוא כתב".
ח) ע"פ לשון הפסוק ישע"י כ"ג — ד.

א) "שלג המנוח" מיוזר.
ב) ר"ל זמן פנחה ד"ר בליקוסי הערת.
ג) בדש"מ"ס: "ס"י ב"י".
ד) צ"ל "כל היכ"י".

תשובה ר

שלום וכי"ט לה"ה הרבני הצדיק המצולח מצו"ה רפאל ש"ה:

בעימת ימין עמו בגיטוי, והקשה לשאל דברי רש"י וריב"ז
במש' העניות ע"י ע"ב חשבו בית אב בהשמרה מהחלקת
ל' צחי אבות גכ"ל, וקשה תלמד [ש]רש"י סחר עלמו צמיש סוף
פרק עשאף על האנוסה [ויצווח ק"ח ע"א] וכל משמר מחלקת
לשש צחי אבות, ואף גם מראים דצריכס מהגדוים דברי ש"ס
מנחות ק"ז ע"ב ששכ לעדכב גוד מו אמר חזקי גוד צחי אבות
יע"ש, עכ"ד:

והחומר הענין י"ל דודאי מסבירא כיו ז' צחי אבות, ולמה יגרע
יום השבת שלא ליתוד לו בית אב, ומ"ש רש"י מנחות
ק"ז בשבת עבדו כולן צבור הוא חייבה, אם בחול שצבורה מרובה
סגי בבית אב א', בשבת שאין צבורה אלא ד' כבשים יאטרו לעבד
בשבת. אמנם החס קאמר חזקי דכיה שש שפירות משום שכי
שלום זה עם זה וכל אחד יקריב בגדכב שבשופר שניומו, וא"כ
(ו) ציוס בשבת ביו כל צחי אבות [שזין] וזא בשבת שאין מקדישים
שופר למה, והלא לא יפול צו נדכב ולא יקריבו בשבת, וממילא ע"כ
ציוס בשבת ביו כל צחי אבות [שזין] דלא ליתו לאלו דאוחן צחי
אבות שנימו החול יעלו שלכם חכ שציוס בשבת ולא נקי בערות ד'
כבשים ויגיע פחות משכ פרוטה לכל אחד, א"כ לחזקי דחייש
לדרכי שלום ל"ל בשבת ביו כולם שוים וליכא אלא שש צחי אבות.
חבל למאי דחסיק כולם כחזקי לא אמרו דלאנלו לא חיישיק
והשפירות לא היו משום מספר צחי אבות, א"כ שפיר י"ל ז' צחי
אבות ביו:

ודא דסוף פרק נושאין על האנוסה י"ל דכרי שם מיידי מכבן
שבהו ספק צן ע' לראשון וספק צן ז' לאחרון שאינו חולק,
וכשהינו רוצה לעלות לעשות מזה מפני שאינו חולק, כופין אותו
לעלות משום פגם משפחה ע"ש, החס אפילו למ"ד דז' צחי אבות
כיו ודלא כחזקי מ"מ זה בספק ע"כ מיידי שבהו מן השש
שמשמשים בחול, דאילו ביה חולק ביה מצווח ועכשיו שאינו חולק
איתו רוצה לעלות וכופין, אבל אי ביה מאוחו צות אב של שבת מה
ביה מצווח או ביה חולק או מה מפסיד אם אינו חולק, הלא
בכל בית אב יש כמה מאוחו ככונים ומחלקים ציויהם עורח ד'
כבשים, על כן פירש"י בקי"ט שש צחי אבות ביו שם דאחי שפיר
גם לחזקי, ולפולס להילכתא ז' ביו כפרש"י בתענית:

ותדע לך שכן הוא, דכרי לחזקי דציוס בשבת ביו כל צחי אבות
שוין א"כ קשה סוגיא דסיפ נושאין על האנוסה, ממ"ז
זה בספק שאינו רוצה לעלות מפני שצחי אבות מדחין אותו מה
לוח, ע"כ יעלה משום שצטעלין כולם בשבת ולא מתי למדחי לה,
ואי חיימא אין רבי גמי בשבת רוצה לעלות אך ציוס בחול ציוס
צות בספק של אינו רוצה לעלות, א"כ למח כופין משום פגם משפחה
שיאמרו פסול הוא זה אינו דכא רואים אותו עבד בשבת, אלא
ע"כ לריך למד משום הליקב דשבת אינו כדאי לעלות דאין החלוקה
שזה כלום וכ"ל, כנלע"ד ליישב. והי זה שלום וכי"ט, א"כ לכל עבדי
כ"י וטסקי חורתי:
ע"כ גכ"י ליום ג' כ"ב טבת הק"ט לפ"ק:

משה"ק סופר מפד"מ

שלום, שני אמר לכם שלום, שלישיה אמר לכם עלתה, מיטע בואו
לפניו דוקא בשעות אלו זה פעמיים, אלא שיפור יליחא נפש הוא
לסחם צני אדם בשעה א' ולבבקיאים היודטים לשוט חתח כמים
כמי"ש מהר"ט שם במחיקות לשונו, להם יש זמן ליליחא נפש צ'
שעות, וצ"כ בואו לפחו צ' פעמים דחשבו אולי היא מבבקיאים לשוט
על כן בתחלת שלישיה אמר לכם עלתה בודאי, וקלח מרווח כן
בדבריו ג"כ:

ומה דמייחיה מהר"ט כ"ל מלשון טבע חסא [ויצווח קכ"א מי"ב]
ש"מ שסתמח כל אדם בקי בשיפור יליחא נפש, והקשה לך
לפמ"ש במיוחסה [לברמב"ן ס"י קכ"ח] ופסק בש"ע [א"ה"ע ס"י י"ז
ס"י"ד] דלריך לדקוק בלשון צני אדם שקורין לשעבר ספינה וטבע,
וא"כ ע"כ כש"ס קי"ר וטבע חסא רצה למד בגוי אמר בכל
באריות ובפירות וא"כ אדוא לי ראייה מהר"ט — בארעה צוב
כרעה אורך שלא לדרך ואי דייקת כבי לא היתה, ופשוט דבגוי לא
אמר אלא טבע חסא בלשון כש"ס ושיפור יליחא נפש ביה פשוט
להם וסמכו על בגוי כמי"ש מהר"ט, כי ציומכס ביה בלשון צני אדם
עביבה מיחה ממש, וצ"ח ברש"י כבר נשחכב בגון וכמי"ש רמב"ם
לענין נדרים רש"י, וככסי והבוללה [שבת ל"ז ע"א], ומי כבכס
יפקק צכילא צוב, וזה קמן עכשיו צומניו זה אין לך אדם שינדור
או יבצע על שבת פלונית וכספקא על אהב שבת נג' כ"ל מחכוון,
כי לבויתו בגוים צין א"כ כמחשבים יום שלכם מחלות פד חלות,
כל שעות שלכם הם שוים שקורין שטונה, ואנו אין לנו ציומי החורה
כ"א שש זמניה דמחשבים יום בשבון אחר ולכל בשבון אחר
כאשר בארתי, ואין זכר לשטונה, וציומי חכמי החלמד שמשו צני
לשעות צוב, וכי תקשה מה על זה. גם ראייה בדברך עוד פעמים
ושלש דבאיכא צ' עדים בלי הכשכה לא איתרע חזקת אשה א"כ
ע"י דייקא ומינסבא, הלא לייחך לעיין במ"ש תוס' פ' חזקת ל"ב
ע"א ד"ב אין אכן וכו', דצ' אומרים נחנרשה וישאלת על פיהם וא"כ
בואו צ' המכחישים מ"מ בשעה נושאין אף על גב דלא ביה אלא חרי
סכדי, דייקא ומינסבא שיריאה שמה יחמו או יופסלו בגולותיה
ואיכא פכ"פ ק"ת ריפוחא בחזקת אשה א"כ, אך כל זה באומרים
מה ממש, אך באמרם נפל למים שאין להם סוף ביה דייקת עד
שמענה לידע שפול למשאלים וסוצרה שבה מה בודאי דכרי בחמת
רוצם למיחה וכ"כ מלחמות ב' ר"פ האשכ שלום, וא"כ באי דייקא
אינו מרעה חזקת אשה א"כ, רק שאנו בטוחים מכה דייקא ומינסבא
דודכ שבעלה כוב מאוחן שרובם למיחה ומיעטם לחיים ואחא
ריב"ש למימד דצ' חזקת מרעים להאי רוצה, והדברים פשוטים
ונפר יכתס. ופה חכה שציתת קולמסי כפח עד פעם אחר אי"כ
צ"ל, וצפרט להשיך עכ"פ על עחירת דצריך על הכלל כולו, על מה
שנהנו גאוויו להחיר על מלצוים ונגד ד' כנפות והיחורים כדומה
לכ, והלמה נוק [ס"י ק"ו] כהצ היתר על שנמלא אלא סידרל
שכי שאלה בידו ואין האואל רשאי להשאל וא"כ לא חיישיק לשאלה,
ועל כולם ילא עתק מפ"ק ע"כ כחייב להשיב, ואקח מועד אי"כ בל"ג:

ע"כ יום ב' כ"ח לירחי חליתאוי הקפ"ח לפ"ק:

משה"ק סופר מפד"מ

הלכות שבת סימן רנ

רנ הכנת הסעודות לשבת, ובו ב' סעיפים:

א טור ושיבלי לקט
מהא דרב חסדא שבת
ק"י ב שם ק"יט

7 א (b) (b) (א) *אישכים בבוקר (ב) ביום ששי להכין צרכי שבת. יואפילו יש לו כמה עבדים

שערי תשובה

הראשון שאירע שחל בע"ש קאמר, ועיין בא"ר. ובמשבצות זה כתב להקל כשחל הראשון (ר"ל שלאחר יב"ח) בע"ש ודעתו שאף אם יאירע בחול לא ישלים, כי בזמנינו הדורות חלושים, ע"ש;
(ה) ישכים. עיין בה"ט. וכתב ברי"י שאם הוא דבר שאולי לא ימצא ביום ו' והדבר לצורך עונג שבת, יותר טוב לקנותו ביום ה' מלבטל המצוה, כמו

להשלים כל פעם שחל יא"צ שלו ביום ו'. וט"ז חולק וכתב דלא מקרי דרך נדר אא"כ דעתו שינהוג כן לעולם, ע"כ המיקל לא הפסיד וקפצט מי שמצטער, ע"ש. ועיין ביו"ד סי' תב ס"ק יב מש"ש. והעולם נהגו הכ"ח. ועיין בתשובת נחלת שבעה סימן כז:
(ה) ישכים. יותר טוב לקנות ביום ו' מביום ה'. ויאמר על כל דבר שקונה: זהו לכבוד שבת, כתבים. ומצוה להכין צרכי שבת מתוך שבטתא כי גם הלל מודה בזה, ד"מ, עמ"א. ויחזור בתשובה בכל ע"ש, כי דומה לעה"ב, מי שטרם בע"ש וכו'. ויש לפנות קודי עכביש שבבית, חוצאות חיים.

ביאור הלכה

בלשון נדר, לכלי עלמא אסור עד שתחשך שאו כלה היום. ועיין ביורה דעה סימן רטו וסימן רכ סעיף א:

* ישכים בבוקר. עיין הטעם במשנה ברורה, והוא מרש"י וטור. והנה הט"ז הביא הטעם מה דהביא בבית יוסף בשם תנחומא, דכתיב 'והיה', אין 'והיה' אלא מיד, שנאמר 'והיה כי קם הפלשתים'. ועיין בפרי מגדים שכתב, דאפשר דלטעם זה צריך להיות ההשכמה יותר בהקדם, דהיינו אפילו קודם קריאת שמע ותפלה אם אפשר, אך שיראה שלא יעבור על ידי יזוה זמן קריאת שמע ותפלה, ולאפוקי לטעם רש"י וטור דהכנה דומיא דהבאה, הלא הבאה היתה בבוקר והיא זמן ג' שעות על היום, וכדאיתא בברכות כ"ז עמוד א מקרא ד'ויילקטו אותו בבוקר בבוקר' [ומה שכתב בפרי מגדים ד' שעות, טעות טופר]. והנה אנחנו העתקנו במשנה ברורה: אחר קריאת שמע ותפלה דוקא, כי העולם לא נהגו כוותיה דהפרי מגדים [אך זה יש לדחות, דאפשר שסומך כל אחד על אנשי ביתו שהם מכינין תיכף כשקמים לצרכי שבת, אבל כשאין לו מי שיכין עבורו אפשר דאין הכינימי דצריך להשכים קודם קריאת שמע ותפלה להוצאת שבת]. גם המעיין בספר סדר ההיום, שהביאו המגן אברהם בסוף סימן רנא, יראה להדיא דעתו דדוקא אחר קריאת שמע ותפלה, אם לא שלא ימצא לקנות אחר כך, ואפילו בזה כתב שיראה לקרות קריאת שמע מקודם. ונראה בפשיטות דלטעמו, אפילו לשיטתו דסבירא ליה דהוא דאורייתא, הלא קריאת שמע הוא תדיר, וחדיר קודם, ומיירי דבמעט זמן של הקריאה לא יאחר הקניה. והנה, אף דנוכל ליישב סברת הפרי מגדים דסבירא ליה, דלהתנחומא דיליף מ'והיה' אין 'והיה' אלא מיד, גילתה לנו התורה דהכא שאני, מכל מקום למעשה אין לסמוך על זה כלל, דאפשר דאפילו להתנחומא, שצותה אז התורה ההכנה מיד שהיה יום הששי, אין שום ראייה לזמנו, דהלא ידוע דשבת ניתן להם במרה קודם קבלת התורה, ולא היה אז עדיין עליהם מצות קריאת שמע, ולכן חל עליהם מצות הכנה ביום הששי תיכף כשקם ממתנו, מה שאין כן אחר כך שנצטוו על קריאת שמע בזמן קימה, והיא מצוה תדירה בכל יום, והיא קודם; ומה דאמר רב חסדא: ישכים להוצאת שבת ויליף מקרא ד'והיה', היינו דצריך להקדים כל מה שיוכל, ועל כן אפילו אחר קבלת התורה שנצטוינו על מצוות הראשונה ומניח השניה על שבת, נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה על שבת; אבל הלל הזקן, מדה אחרת היתה בו, שהיה אומר 'ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו'. והסכימו (ה) הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי בית שמאי עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבוודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים, וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן, אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כליכך, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי; (ו) ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות, כשזורמן לו דבר שלא יהיה נפסד, אזי יניח אותו לשבת. מצוה (ו) לטעום מכל תבשיל בערב שבת (ח) כדי לתקן יפה כהוגן. ועיין בספר

שער הציון

(ה) מגן אברהם בשם סדר ההיום. ומה שכתב המגן אברהם אחר כך 'לימוד הישיבה', אין רוצה לומר שעל כן צריך לבטל, דאס"כ סותר את עצמו; גם זה ליתא בסדר ההיום, דשם מוכח בהדיא דאפילו בשביל מצוה עוברת אין לבטל תלמוד תורה רבים, אלא הכוונה דהבעל הבית שרוצה ליכנס בתוך הישיבה ואין לו בביתו מי שיכין עבורו, אין לו ליכנס, דהוי ליה דבר שאין לו קצבה, אבל להרב הלומד עמהם לא שייך זה: (ג) מגן אברהם וש"א: (ג) (ד) מגן אברהם: (ה) אור זרוע ודרכי משה ובי"ח ומגן אברהם וש"א: (ו) חיי אדם, וכן משמע באליה רבה: (ז) מגן אברהם: (ח) אליה רבה, ובשולחן שלמה משמע דעצם הטעימה היא מצוה:

באר היטב

השלים בתחלה שוב א"צ להשלים, אבל אם אירע בתחלה בימות החול והשלים, נעשה כנדר וצריך להשלים אף אם יחול אח"כ ביום ו', עכ"ל. נמצא למדין, אם חל פעם הראשון היא"צ ביום ו', אם לא השלים אז א"צ להשלים כל ימיו אם חל היא"צ ביום ו', ואם השלים אז או שחל היא"צ ראשון באמצע השבוע דאז חייב להשלים מרינא, אז צריך להשלים כל פעם שחל יא"צ שלו ביום ו'. וט"ז חולק וכתב דלא מקרי דרך נדר אא"כ דעתו שינהוג כן לעולם, ע"כ המיקל לא הפסיד וקפצט מי שמצטער, ע"ש. ועיין ביו"ד סי' תב ס"ק יב מש"ש. והעולם נהגו הכ"ח. ועיין בתשובת נחלת שבעה סימן כז:
(ה) ישכים. יותר טוב לקנות ביום ו' מביום ה'. ויאמר על כל דבר שקונה: זהו לכבוד שבת, כתבים. ומצוה להכין צרכי שבת מתוך שבטתא כי גם הלל מודה בזה, ד"מ, עמ"א. ויחזור בתשובה בכל ע"ש, כי דומה לעה"ב, מי שטרם בע"ש וכו'. ויש לפנות קודי עכביש שבבית, חוצאות חיים.

משנה ברורה

א (א) ישכים בבוקר וכו'. דכתיב 'והיה ביום הששי והביננו את אשר יביאנו' וגומר, הכנה דומיא דהבאה, והבאת המן הלא היתה לאלתר בבוקר, דכתיב 'ויילקטו אותו בבוקר בבוקר', אף הכנה על שבת תהיה מיד בבוקר, והיינו מיד אחר קריאת שמע ותפלה. אך אם הוא רגיל ללמוד אחר התפלה איזה שיעור קצוב (ב) או שלומד עם רבים, אל יבטלנו, וכמו שכתוב בסוף סימן רנא. (ג) ואם הדרך המקום ההוא למכור בבוקר ולא ימצא לקנות אחר לימודו, לא יקבע לימודו אלא אחר הקניה. ואם רגילין למכור בבוקר השכם קודם התפלה ולא ימצא לקנות אחר התפלה, יקנה ואחר כך יתפלל, אך יראה לקרות קריאת שמע כיון שכבר הגיע זמנה, ואין זה ככלל מה שאמר: אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל, שזו חפצי שמים היא (ב) ביום ששי. והוא יותר טוב משיקנה ביום חמישי, שהוא מינכר יותר שהוא לכבוד שבת, אם לא בדבר שצריך הכנה רבה, כמו בשור למלוח וכדומה, יש לקנות ביום חמישי; אך אם הבשר שמוצא ביום חמישי הוא כחוש, ויש ספק שימצא ביום ששי שומן וטוב, ימתין על יום ששי [אחרונים]. ומסתברא דבימים הקצרים, כל מה שיכול להקדים ההכנה ביום חמישי, עדיף. וטוב שיאמר (ג) על כל דבר שקונה: זהו לכבוד שבת! כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה. ואף על פי שהכין בהשכמה, (ד) מצוה היא לכתחלה שיוסיף גם בין השמשות, ורמו לדבר, שנאמר 'והיה משנה' [כלומר, שייכינו שנית]. כתיב בתורה 'זכור את יום השבת לקרשו', ודרשו בית שמאי, שתהא זוכרו מאחד בשבת; נזדמן לך חלק יפה, תהא מתקנו לשבת. ואמרו על שמאי הזקן, שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת: היה מוצא בהמה נאה, אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה, אוכל הראשונה ומניח השניה על שבת, נמצא שהאכילה היא כדי שתשאר היפה על שבת; אבל הלל הזקן, מדה אחרת היתה בו, שהיה אומר 'ברוך אדני יום יום יעמס לנו צרכנו'. והסכימו (ה) הרבה פוסקים, שגם הלל מודה שכדברי בית שמאי עדיפא טפי, אלא שהיה בוטח בה' שבוודאי יזמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים, וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן, אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כליכך, גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי; (ו) ופשיטא בדבר שאינו שכיח לקנות, כשזורמן לו דבר שלא יהיה נפסד, אזי יניח אותו לשבת. מצוה (ו) לטעום מכל תבשיל בערב שבת (ח) כדי לתקן יפה כהוגן. ועיין בספר

הלכות שבת סימן רנ

באר הגולה לב

1 לשון הסוד

לשמשו, *ישתדל (ג) להכין (ב) [ב] בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק, ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים, ורבי זירא היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול. (ד) ומהם ילמוד כל אדם, ולא יאמר לא אפגום כבודי, *כי זה הוא כבודו שמכבד השבת: הגה ויש להשחיו (ג) הסכין

באר היטב

ומצוה לטעום מכל התבשילין בערב-שבת, האריי ז"ל: (ב) בעצמו. והוא הדין בכל מצוה, מצוה בו יותר מבשלוחו: (ג) הסכין. מדכתיב והכינו את אשר יביאו, הך יאמר נרמו בו סכין, מלשון לאתים ולמומרות:

ובי עומד ומשקה עליהם כר. מצינו גודל ממנו ששימש כר. ואמנם כהונת-יאיר סי' זה כתב דדוקא תשמיש של ביוון אסור משא"כ בזה שעושה לכבד אחרים, וע"ש דשקיל וטרי בהא דרבי מכלל ציבי שאינו לפי כבודו, וע"ש שהביא פלוגת הרמב"ם הרא"ש לענין השבת אבידה, אם בעל-נפש יכול להחמיר להשיב אף שאינו לפי כבודו, וע"ש דרבנן לא קפדי ומטפלים עצמם בעשיית טובה וכן בשאיבת מים דרך ר"ה למצת-מצוה, וכן אין נמנעים מלהיטפל בכבודת קברנים בחפירה וכל צרכיה, וגם הביא שם דר"י בר אלאאי מרקי אתלת, ע"ש. ועיין בבארי-עקב חלק ח"ט דמיימי מקירושין גבי ר"י אשכחיה לר"י רביעי מעקה, וכן הא הלהכו לאטלת של

שערי תשובה

הבשר במקום שאפשר שלא יהיה ביום ר' וכיוצא, ע"ש: [ב] בעצמו. עיין בה"ט. בשם כהנותן האריי ז"ל: הודיעה שאדם מודע בצרכי-שבת הם סגולה למחיקת העונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת, ע"ש, וכה"ג כתבו לענין עשיית המצות בערב-ספסו. ועיין בתוספת-שבת שכתב בהא דמצוה בו יותר מבשלוחו ראי ליהורג גם בסעודת ברות-מילה וחתונה, ע"ש. והנה מצינו

ביאור הלכה

תדירות בכל יום והיא מצות קריאת שמע, יזרו את עצמו לזה תיכף אחר שיקיים קריאת שמע וגם תפלה דלדעת הרמב"ם היא דאורייתא, וגם מחמת סמליכת גאולה לתפלה], דגם זמן קריאת שמע מקרי השכמה וכדכתיב "ריגש הפלשתי השכם והערב", ואמר חז"ל: כדי לבטלם מקריאת שמע שחיות וערבית, אלמא דג' שעות על היום הוא בכלל השכמה עדיין, וממילא מה דמטריח את עצמו תיכף אחר זה להוציא שבת לא נפיק מכלל זה [וגם דלכאורה נראה דהאי דרשא דרב חסדא הוא אסמכתא בעלמא ונכבד העיר כזה הפרי-מגדים בטוף סימן רנא מרגי סעודות סבירא להו לכמה פוסקים דהוא מדרבנן], דהלא כתב הרמב"ם דעיקר עונג שבת הוא מדבר קבלה, ואיך יהיה הכנה לזה מדאורייתא בערב-שבת בבוקר? אבל באמת יש לדחות הכל, דאף דעונג הוא מדבר קבלה, אבל על-כ"ל-פינים סעודה בשבת וההכנה לזה מבעוד יום הוא דאורייתא לכמה פוסקים, עיין ביצה ב ע"ב רש"י והרע"ב, ואם-כן אפשר דגם השכמה לזה בבוקר הוא מן התורה]. וגם מה שכתב בסדר-היום דאם הצבור מתפלליק לא יפרוש מן הצבור, מליאה היא, איך ידחה לדבריו תפלה בצבור דרבנן את מצות הכנה שהיא דאורייתא? וגם אם נימא דהוא רק אסמכתא, גם-כן נראה דמוטב להתפלל אחר-כך ביחיד, משיחפלה בצבור ולא ימצא אחר-כך מה לקנות לצרכי-שבת ונכבד התפלה בזה בספר חיי-אדם, אך מה שכתב שם דאם היא דאורייתא אפשר דהיא קודם אף לקריאת שמע מטעם דהיא מקודש, לא נהיירא כלל, דאף דשבת הוא מקודש, יום הששי הוא רק הכנה למקודש ולא מקודש מקרי. לכן לא העתקתי דין זה. והנה הרמב"ם השמיט האי דינא, וצריך טעמא: ואפשר ולומר שסובר דכיון דפסקינן בבבא-קמא

שולחן-שלמה, דהטעימה בשבת מכל מין בורדאי היא מצוה, ורמז לזה: 'טרעמיה חיים זכור': (ג) להכין בעצמו וכו'. דמצות כיבוד שבת מוטל על כל אדם, וכדכתיב 'וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובוד', (ט) ומצוה בו יותר מבשלוחו, והוא הדין בכל המצוות מצוה בו יותר מבשלוחו, ועיין בביאור הלכה. כתבו הספרים: יהודה בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב-שבת, כי שבת מקרי כלה מלכתא, וכאלו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבליי הסחכות של חלאת העוונות. (י) ויש לפנות קורי עכביש, שקורין שפיין-וועביש, מהבית בערב-שבת [א"ר]. וכל-שכן שצריך לכבד הבית מהאבק והעפר מבעוד יום, וזהו הכל בכלל כבוד שבת, וידמה בדעתו כאלו יבוא אליו להתאכסן מלך בשר ודם, כמה מכבד הבית ומציע המטות, וכל-שכן שבת מלכתא [ח"א]: (ד) ומהם ילמוד כל אדם. היינגן אפילו החשוב ביותר, (יא) ובפרט בימים הקצרים, ומכל-שכן כשוראה שכבר הוא סמוך לשבת, שאו הוא מחוייב לעסוק בכל כחו. וראיתי אנשי מעשה, גדולי תורה, שהיו מכבדין הבית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת, וזהו חיוב גמור על כל אדם, דמאי שנא דאין לו מי שיכין או

ליב הלכה כאיסי בן יהודה, משמע דקא ביק-השמשות שם אמרינן שהוא רץ לצרכי-שבת ולא בבוקר, וכמו שפירש בהגהת אשר"י, עיין שם, ולרב חסדא דמצוה להשכים, ממילא כשהוא רץ בבוקר גם-כן הוה ליה לפטור, דהוא רץ לדבר-מצוה של צרכי-שבת, ואין לומר דלא היה לו לרוץ כיון שצדיק יש שהות הרבה, דזה אינו, דלכל דבר-מצוה יש מצוה בהריצה, כמבואר לעיל בסימן צ סעיף יב; אבל יש לדחות, דנהי דיש מצוה בהריצה, לא פטורוה מההיזק כי אם לפנות ערב שהזמן דחוק ואין לו פנאי לעיין ולשמור את עצמו בעת הריצה שלא יזיק; והנה לפי זה גם דינא דהגהת אשר"י שם גם-כן אינו מוכרח, ותכן לומר שמתעם זה לא העתיקהו לדינא בחושן-משפט והעתיקו רק לשון הגמרא שם, עיין שם: * ישתדל וכו'. ברמב"ם איתא על דין זה בלשון 'חייב' נשזה לשונו בפרק ל: אף-על-פי שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית, חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו; חכמים הראשונים, מהן מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן, ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גזל פתילות או מדליק נרות, ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף-על-פי שאין דרכו בכך וכו', עיין שם], והכוונה, על איזה דבר מן הדברים. ועיין בקידושין מ"א דקאמר שם: מצוה בו יותר מבשלוחו. ואפשר דלהרמב"ם גם-כן לאו חוב גמור הוא, אלא כעין חובה משום כבוד שבת, וסברת הרמב"ם, דאי לאו הכי לא היו מבטלים כל הני אמוראים תורתן עבור זה, ומכל מקום לא היה זה חובה גמורה, וחדע, דלא אשכחן בגמרא בשם חובה כי אם על הדלקת נר בשבת, כדף כה עמוד ב, ולענין ג' סעודות, כדף קיז עמוד ב; ומכל מקום צריך עיון: [ז] כי זהו כבודו. יישב בזה מה שהקשה בשו"ת חוות-יאיר: איך הקילו בכבודם, הא גדול כבוד הכרית שדוחה לא-חנשה שכתורה [היינו לא-חנשה דרבנן, ושב ואל חנשה אף בדבר-תורה], לכן קאמר דהוה כבודם, שעוסק בעצמו במצוה, וניכר שעושה כן לכבוד השם יתברך, וכן הוא אומר ברוד המלך עליו השלום 'ונקלותי עוד מזהו וגו'', מה שאין כן אם אין ניכר, כמו זקן ואינו לפי כבודו באבידה וכדומה, שמתחלל כבוד התלמיד-חכם על-ידי-הו [פמ"ג], ורצה לומר, שאין הכל יודעין שהוא עוסק במצוה. ובה מיושב הא דאיתא בקידושין דף ע' דרב נחמן עסק בעצמו במצות מעקה, ששם הוא דבר שהכל יודעין בעת שהוא עוסק שהוא מצות ה', מה שאין כן באבידה, בעת שהוא מטפל בה

שער הציון

(ט) ונראה דלא שייך בזה לומר: מצוה שיוכל לעשות על-ידי אחרים אין מבטליק התלמוד אפילו לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות על-ידי שולחו דעדיף הוא ממי שהוא אחר לגמרי; יש לומר, דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו, כגון שיפסיק כאמצע הלימוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה ההיא, מה שאין כן בזה שהכבוד-שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו. אי נמי, דדוקא לענין כבוד-שבת אמרינן כן דחמירא, מה שאין כן לענין שאר מצוות אם הוא תלמיד-חכם ונוגע לביטול תורה, וצריך עיון: (י) זה נכלל במה שכתב הרמב"ם פרק ל הלכה ה: צריך לחקן ביהו מבעוד יום מפני כבוד השבת: (יא) חיי-אדם:

הלכות שבת סימן רנ רנא

לג באר הגולה

בערב-שבת, (ה) כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה (כל-בו וכו' בשם ספר חיי-עולם): **ב זריכה** ד מברו הרמב"ם פ"ק ל מהלכות שבת בבשר ויין ומגדרות (ו) כפי יכולתו: **ג**

רנא שלא לעשות מלאכה בערב-שבת מן המנחה ולמעלה, וכו' ב' סעיפים:

א (א) *העושה (ב) מלאכה בערב-שבת מן המנחה ולמעלה, אינו רואה (ג) סימן ברכה. **ביש** מפרשים (ג) (ג) מנחה גדולה *ויש מפרשים מנחה קטנה: הגה ודוקא כשעושה המלאכה דרך קבע, אבל אם עושה אותה (ד) דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה, שרי (כו' בשם א"י). ולכן מותר לכתוב *איגרת שלומים וכל כיוצא בזה (ד"ע): **ב** *לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת מותר כל היום: הגה

א פסחים ג' ב טור והטורכי בשם רבי מאיר ג' ש"ו שם בגמרא לנדסת רבינו אליהו מור"י ד טור בשם אב"תעודי ושאר פוסקים

שערי תשובה

באר היטב

(ב) מלאכה. ופרקמטיא שרי, מ"א: (ג) מנחה גדולה. היינו משש מהרי"ט בקירושין שכתב שר"נ רצה לעשות מעקה בעצמו שהוא מצות עשה וצ"ב לכתוב עליו ואמרין מצוה בו כו', ע"ש. ועיין בברכות בהא דרבי אמי ורבי אסי קטרי גנא לר"א כו', ע"ש. ועיין בכחוכות פרק מציאת האשה גבי הלל, פעם אחד לא מצא עבר לדרך לפניו כו', ע"ש:

ביאור הלכה

משנה ברורה

אין הכל יודעין מזה, ולכן אפילו אם ירצה להחזירו ברכים ויודיעם שהיא אבידה, גם-כן פטרתו התורה מזה, כנ"ל: *העושה מלאכה וכו'. ואיסורא נמי איח בזה, רק שאינו חמיר האיסור כשארי איסורי שבות שהיה חייב על זה מכת מרדות, כן איתא ברמב"ם פרק ח מהלכות יום-טוב ובסמ"ג וכן איתא באור זרוע. ונראה שמקורו הוא מהא דפסחים ריש פרק מקום שנהגו, עיין שם בגמרא בתירוצין ראשון; ואפילו לתירוצ' שני דגמרא הוא רק דאין משמתין אותו אבל איסורא יש, כי למה לנו להשוות פלוגתא בין התירוצים, וכן משמע בר"ן ריש פרק הני"ל, עיין שם, וכבר הביאו בפרי" מגדים. והנה הט"ז כתב דאין בו איסורא רק דאין בו סימן ברכה, ולדידיה מוכרחין אנו לומר דפליגי שני התירוצים הני"ל, והלכה כדברי" סופרים להקל, ובפרט דהוא תירוצא בתרא; אי נמי, אף לתירוצא קמא דגמרא, אף דקאמר לשון 'אסור', היינו דאין רוח חכמים נוחה הימנו, אבל לאו איסור גמור, אך לפלא שלא זכר מדברי הרמב"ם ושאר פוסקים הני"ל. והנה לענין פרקמטיא כתב המגן-אברהם דאינו בכלל מלאכה, ושאר האחרונים [הר"ם ותו"ש וח"מ] חלקו על זה בראיה. ועיין בפרי"מגדים שחירץ דכוונת המגן-אברהם היינו דאין צריך להחמיר בזה לכולי עלמא ממנחה גדולה, אבל לענין קטנה דינו כמו שאר מלאכה, וכמו שכתב בעצמו בסעיף-קטן ד, שמה שאמר הגמרא דתקיעה שניה היתה לבטל העיר וחניויותיה, היינו בזמן מנחה קטנה, וכן משמע במחצית-השקל, דלענין סגירת החנויות שוה הזמן כמו לענין שאר מלאכות, אך היקל שם לענין פרקמטיא בצנעא, עיין שם

שהשליח אין לו פנאי: (ה) כי זה הוא וכו'. ובספרי מטמין לה אקרא "יודעת כי שלום אהלך", זו השחות הסכין, כי אם קהה הסכין יוכל לבוא לפעמים לידי קטטה חס ושלום: **ב (ו) כפי יכולתו**. עיין לעיל בסימן רמב, שם מבואר כל הפרטים בזה:

א (א) העושה מלאכה. ופרקמטיא (ב) שרי, ומכל מקום משמע מהגמרא (ג) דזמן סגירת החנויות הוא קודם זמן הדלקת הנרות. ועיין בביאור הלכה ולקמן בסימן רנו במשנה ברורה סעיף-קטן א: (ב) סימן ברכה. מאותה מלאכה, שאף שירויח במקום זה יפסיד במקום אחר: (ג) מנחה גדולה. היינו בשש ומחצה, ומנחה קטנה היינו תשע ומחצה, (ג) והסומך על המקילין לא הפסיד. והשעות הם זמניות. וכל זה בעושה מלאכת עצמו, אבל פועל הנשכר אצל בעל-הבית בסתם, איתא בחושן-משפט סימן שלא דזמנו הוא סמוך לשקיעת החמה, ורק כדי שילך לביתו למלאות לו חבית מים ולצללות לו דג קטן ולהדליק לו את הנר, אם לא במקום שיש מנהג קבוע לפסוק מקודם. ועיין (ד) במגן-אברהם ובספר תוספת-שבת: (ד) דרך עראי. היינו, (ה) אפילו בשכר:

ונבדבריו נדחה ראית הנתיב-חיים, ובלאו הכי אינה ראייה לפי מה שכתב הרמ"א בהג"ה והוא נובע מאור זרוע, דדוקא אם עושה מלאכה קבוע כדי להשתכר וכו', וראיתו שם הוא ממה שהקיל במשנה לשרות ריו ערב-שבת עם חשיכה, וכן שאר הדברים שהביא שם במשנה, שכית-שמאי סוברין דוקא כדי שיעשו מבעוד יום וכית-הלל מחירין עם חשיכה, ע"י"ש. ועיין בפרישה שהקשה ממשנה זו ועיין שם מה שחירץ, דלפי שמתחיל רק עם חשיכה והמלאכה נעשית מאליה בשבת, ולפלא האין מחירין בית-שמאי בכדי שיעשו, וגם בית-הלל מודו לזה, אך האמת הוא מה שחירץ האור זרוע הני"ל. והנה העולם נהגו להקל לענין סגירת החנויות, ונראה שסומכין על דברי הט"ז הני"ל דלית בו איסורא בכל גווני: * ויש מפרשים מנחה קטנה. עיין במגן-אברהם שמסכים לדעה זו, ומכל מקום משמע מיניה דפועלי שדה צריכין לשבות במנחה גדולה, ומבאר בזה מה שכתב הרמב"ם, דתקיעה ראשונה שמרמו על הפועלים שיפסקו מלאכתן [כבשבת ל"ה] צריך להיות במנחה. והנה בזמננו לא נהגו ככה, ואפשר דהטעם הלא הוא כדי שיבואו לעיר ויכינו צרכי-שבת, ובזמננו כל אחד מהפועלים אנשי-ביתו מכינין צרכי-שבת, וכעין שביעיר לענין מה שאמר חז"ל: מת בעיר, כל בני העיר אסורין במלאכה, שכתבו הפוסקים שהוא כדי שישתדלו להכין כל עניניה, ועל-כן במקום שיש בעיר חבורות מיוחדות לצרכי המת, שוב מותרין הכל. ומכל מקום כל ירא-שמים יראה לפסוק ממלאכתו שבשדה על-כ"ל-פנים בזמן מנחה קטנה [אם לא שהוא דבר האבוד, דאז לא עדיף מחול-המועד], וזבים מחמירים אף ממלאכתו שכבית: * איגרת שלומים. עריצא הוה ליה למכתב, דאפילו שריית דיו וסמנים או צידת חיה ועופות, דזה בוודאי אסור בתול-המועד כל שאינה צורך המועד, גם-כן מותר בערב-שבת, שכן מוכח באור זרוע שממנו נובע הדין: * לתקן בגדיו וכו'. הוא הדין לתפור בגדים מחדש [א"ר ופמ"ג], אף דהוא מלאכה גמורה ובערב-פסח אסור בזה, כמבואר בסימן תסת, לענין ערב-שבת מקילינן, עיין שם בדבריהם, ומשמע מדבריהם דאפילו לתפור מעשה אומן מותר. וכביאור הגר"א הביא המקור על דין תיקון בגדים מחול-המועד.

שער הציון

(ב) מגן-אברהם: (ג) דזמן הסגירה הוא בתקיעה שניה, והדלקה הוא בשלישית [שבת ל"ה]: (ד) ט"ז, וכן דעת המגן-אברהם כמאן דאמר מנחה קטנה, וכן פסק הפרי"מגדים: (ד) דהנה המגן-אברהם הקשה: הא פועלי-שדה צריכין לפסוק בתקיעה ראשונה, וכן פועלי-בית על-כרחין ממנחה קטנה ולמעלה; וחירץ, דהירושלמי מיירי מדינא, אבל לאחר שתקנו על-ידי התקיעות לשבות מהמלאכה, אין הכי-נמי דצריך לשבות, ורוצה לומר שהבעל-הבית ינכה לו עבור זה משכרו ששכרו ליום [עין בנתיבי-חיים], ודחוק. ותוספת-שבת כתב, דנראה דמה שהצרכיכו לפסוק ממנחה ולמעלה, היינו בעושה מלאכת עצמו אבל לא בעושה מלאכת אחרים, ודבריו נכונים, אבל נראה דכל זה כדיעבד שנשכר ליום סתמא, אבל לכתחלה מוטל על הפועל שלא לשכור את עצמו ליום שלם בערב-שבת, כי אם עד זמן מנחה קטנה: (ה) אליה רבה בשם דרכי-משה: